

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่อง ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของ คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 ผู้วิจัย ได้ศึกษา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. หลักการเกี่ยวกับหลักสูตร

2.1 ความหมาย ความสำคัญของหลักสูตร

2.2 หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

2.3 หลักสูตรสถานศึกษา

2.4 แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

2.5 บทบาทผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร และการจัดทำ

หลักสูตรสถานศึกษา

3. คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.1 ความหมายของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2 ความสำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.3 บทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

4. การบริหารแบบมีส่วนร่วม

4.1 ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

4.2 แนวคิดของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

4.3 รูปแบบของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

4.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำหรับความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มีผู้กล่าวถึงไว้ดังนี้

สิปปนนท์ เกตุทัต (2541 : 12) ได้กล่าวถึงความหมาย การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาทุกรูปแบบที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ให้คนไทยดำรงชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มีความรู้ความสามารถและทักษะในการแสวงหาความรู้อย่างต่อเนื่อง ได้ตลอดชีวิต ทันต่อการเปลี่ยนแปลงมีความสามารถในการประกอบอาชีพและพึ่งตนเองได้ ดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรมและมีศักดิ์ศรี พัฒนาตนเองและมีบทบาทร่วมในการพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม และยังให้หมายถึง การศึกษาที่เริ่มจากการศึกษาระดับประถมศึกษาจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลาย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2542 : 4) ได้ให้ความหมายของการศึกษาขั้นพื้นฐาน ว่าหมายถึง การศึกษาก่อนระดับอุดมศึกษา

กรมวิชาการ (2544 ข : 4) กล่าวถึงความหมายของ การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การศึกษาที่จัดไม่น้อยกว่าสิบสองปี ก่อนการศึกษาระดับอุดมศึกษา

วิวัฒน์ ศาวันดี (2547 : 14) ได้ให้ความหมาย การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง กระบวนการเรียนรู้โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกฝน อบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุน ให้บุคคลเรียนรู้ในระดับขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

สรุปได้ว่า การศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง การจัดการศึกษาเพื่อสร้างคุณธรรม จริยธรรมให้กับบุคคลและสังคม เป็นการสืบสานทางศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี มีการสร้างองค์ความรู้ต่าง ๆ สร้างคุณธรรมก้าวหน้าทางวิชาการ โดยใช้เวลาในการศึกษาไม่น้อยกว่าสิบสองปีก่อนการศึกษาในระดับอุดมศึกษา

หลักการเกี่ยวกับหลักสูตร

1. ความหมาย ความสำคัญของหลักสูตร

ได้มีนักวิชาการ นักการศึกษาหลายท่าน ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับความหมายของหลักสูตร ทั้งที่สอดคล้องและแตกต่างกันในรายละเอียด ดังต่อไปนี้

ข้าราชการ (2531 : 8) ได้ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือ แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมาย การจัดเนื้อหาสาระ กิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ตามจุดหมายที่ได้กำหนดไว้

กิติมา ปรีติลล (2532 : 20) ได้กล่าวถึง หลักสูตร หมายถึง เอกสารที่กำหนดโครงการศึกษาของผู้สอน โดยกำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา เนื้อหาของความรู้และประสบการณ์ที่จะจัดให้กับผู้เรียน กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล

กรมวิชาการ (2544 ข : 3) ได้กล่าวถึง ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้นทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่พึงประสงค์

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2543 : 70) ได้กล่าวถึง ความหมายของหลักสูตรว่า คือ มวลประสบการณ์ที่จัดให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้และพัฒนา เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะ เจตคติ และพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

मुख วิสัย (2544 : 21) กล่าวว่า หลักสูตรหมายถึง มวลประสบการณ์ต่าง ๆ หรือ เนื้อหาสาระที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อให้เกิดพัฒนาการตามที่กำหนดไว้ ทั้งด้านความรู้ ทักษะและเจตคติที่ดี ให้เกิดการเชื่อมโยงไปใช้ในการดำรงชีวิต

รุจิรัฐ ภู่อาระ (2545 : 77 - 78) ได้กล่าวถึง หลักสูตร เป็นแผนการเรียนที่ประกอบด้วย เป้าหมายและวัตถุประสงค์เฉพาะที่จะนำเสนอ และการจัดเนื้อหาซึ่งจะรวมถึงรูปแบบของการเรียนการสอนตามจุดประสงค์ และต้องมีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของการเรียน นอกจากนี้ยังมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงกับหลักสูตรอีก เช่น โปรแกรมการเรียน เอกสารการศึกษา และแผนการจัดกิจกรรม เป็นต้น

ภิญโญ สาทร (2526 : 5 ; อ้างอิงมาจาก วิวัฒน์ ภาวันดี, 2547 : 15) ได้กล่าวถึง หลักสูตร คือ บรรดาประสบการณ์ หรือความพยายาม ทั้งปวง ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่โรงเรียนปรารถนา

วิวัฒน์ ภาวันดี (2547 : 16) ได้กล่าวถึง หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ หรือความรู้ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน รวมถึงสาระ เนื้อหาวิชา และกิจกรรมต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านความรู้ เจตคติ ทักษะและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงประสงค์

สวัสดี จงกล (2529 : 4 ; อ้างอิงมาจาก วิวัฒน์ ศาวันดี. 2547 : 15) ได้กล่าวว่า หลักสูตร คือ ข้อกำหนดที่ระบุจุดหมายของการศึกษา เนื้อหาสาระและเกณฑ์การใช้หลักสูตร ซึ่งจัดให้นักเรียนเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้ เจตคติ ทักษะและพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดหมายที่กำหนดไว้

Good (1973 : 25 ; อ้างอิงจาก มุข วิสัย. 2544 : 19) ให้ความหมายว่า หลักสูตร คือ กลุ่มรายวิชาที่จัดไว้อย่างเป็นระบบหรือลำดับวิชาที่บังคับสำหรับการจบการศึกษา หรือ เพื่อรับประกาศนียบัตรในสาขาวิชาหลัก ๆ

Oliva (2535 : 5 - 6 ; อ้างอิงจาก รุจิร ภู่อสาร. 2545 : 3) ให้คำนิยามของหลักสูตร มาเรียบเรียงไว้ ดังนี้ คือ หลักสูตร หมายถึง

1. สิ่งที่ใช้สอนในโรงเรียน
2. ชุดวิชาที่เรียน (Set of subjects)
3. เนื้อหา (Content)
4. โปรแกรมการเรียน (Program of studies)
5. ชุดของสิ่งที่ใช้ในการเรียนการสอน (Set of materials)
6. ลำดับของกระบวนวิชา (Sequence of courses)
7. จุดประสงค์ที่นำไปปฏิบัติ (Performance objectives)
8. กระบวนวิชาที่ศึกษา (Course of study)
9. ทุกสิ่งที่ดำเนินการในโรงเรียน กิจกรรมนอกห้องเรียน การแนะแนวและ

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

10. สิ่งการสอนภายในและภายนอกโรงเรียนที่โรงเรียนเป็นผู้จัด
11. ทุกสิ่งที่กำหนดขึ้นโดยบุคคลในโรงเรียน
12. ลำดับของกิจกรรมในโรงเรียนที่ดำเนินการโดยผู้เรียน
13. ประสบการณ์ของผู้เรียน ซึ่งเกิดจากระบบการจัดการของโรงเรียน

Beauchamp (2518 : 11 ; อ้างอิงจาก วิวัฒน์ ศาวันดี. 2547 : 15) ให้คำนิยามของ หลักสูตรว่า คือ ประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน

สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ หรือความรู้ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียน รวมถึงสาระ เนื้อหาวิชา และกิจกรรมต่าง ๆ และเป็นแผนหรือแนวทางในการจัดโครงสร้างของเนื้อหาการเรียนให้กับผู้เรียน เพื่อใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ได้ทั้งใน

และนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้ มวลประสบการณ์อย่างครบถ้วน ส่งผลทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่พึงประสงค์ และสามารถพัฒนาตนเอง ดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

จากความหมายดังกล่าว บ่งชี้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาของประเทศชาติ เพราะหลักสูตรถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่สำคัญของการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ สำหรับความสำคัญของหลักสูตร มีนักวิชาการและนักการศึกษา แสดงทัศนะทั้งที่สอดคล้องและแตกต่างกัน ดังนี้

กาญจนา คุณารักษ์ (2535 : 4) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่จะทำให้ปรัชญา หรือความมุ่งหมายในการจัดการศึกษา บรรลุความมุ่งหมายตามแผนการศึกษาของชาติ

ชัยพร วงศ์วรรณ (2538 : 7) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตร ไว้ว่า

1. หลักสูตร เป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญของสังคมและพัฒนาการของเด็ก ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาชาติ เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ
2. หลักสูตร เป็นแนวทางปฏิบัติของครู หลักสูตรจะกำหนดจุดมุ่งหมาย ขอบข่ายของเนื้อหา ครูต้องปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนดให้
3. หลักสูตร เป็นแนวทางในการจัดและบริหารการศึกษา การวางอัตรา กำลังคนหรือพัฒนาบุคลากรที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ การจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ โรงฝึกงาน อาคารสถานที่ ทำให้คุณภาพและมาตรฐานของการศึกษาไม่แตกต่างกัน
4. หลักสูตร เป็นแนวทางในการทำนายอนาคตของประเทศชาติว่าจะเป็นอย่างไรร เพราะการจัดการศึกษาเป็นเครื่องบ่งชี้ถึงคุณภาพของคนในสังคม

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2538 : 46) ได้สรุปความสำคัญของหลักสูตร ไว้ดังนี้

1. หลักสูตร เป็นแผนและแนวทางในการจัดการศึกษาของชาติ ให้บรรลุความมุ่งหมายและนโยบาย
2. หลักสูตร เป็นหลักและแนวทางในการวางแผนการบริหารงานวิชาการ การจัดการและการบริหารการศึกษา การสรรหาและการพัฒนาบุคลากร การจัดวัสดุ อุปกรณ์ นวัตกรรม การเรียนการสอน งบประมาณ อาคารสถานที่ ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการพิจารณาให้เหมาะสม
3. หลักสูตร เป็นเครื่องมือในการควบคุมมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา

และคุณภาพของผู้เรียน ให้เป็นไปตามนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของประเทศ และสอดคล้องกับความต้องการของแต่ละท้องถิ่น

4. หลักสูตร เป็นสิ่งกำหนดความมุ่งหมาย ขอบข่าย เนื้อหา และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แหล่งทรัพยากรและการวัดผลประเมินผลการศึกษา สำหรับการจัดการศึกษาของครูและผู้บริหาร

5. หลักสูตร จะเป็นเครื่องมือในการบ่งชี้ทิศทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้มีคุณภาพให้สอดคล้องกับแนวโน้มการพัฒนาสังคมของประเทศ

ธำรง บัวศรี (2542 : 10) สรุปความสำคัญของหลักสูตรว่า เปรียบเสมือนหัวใจของการจัดการศึกษา และเป็นเครื่องมือถ่ายทอดเจตนารมณ์ หรือเป้าประสงค์ของการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ หรือกล่าวได้ว่า หลักสูตร คือ สิ่งที่น่าเอาความมุ่งหมายและนโยบายทางการศึกษาไปแปลงเป็นการกระทำขั้นพื้นฐานในโรงเรียนหรือสถานศึกษา เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นแนวทางในการจัดมวลประสบการณ์แก่ผู้เรียน จึงมีความจำเป็นที่ผู้เกี่ยวข้องจะต้องศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจอย่างถ่องแท้

เวนและไรอัน (Wynne & Ryan, 2536 : 135 ; อ้างอิงจาก รุจิรั ภูสาระ, 2545 : 5) กล่าวว่า สำหรับการศึกษาแล้ว หลักสูตรเป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ที่สุด เหตุที่กล่าวเช่นนี้ เนื่องจากการพัฒนาหลักสูตรเป็นสิ่งที่ซับซ้อนไม่คงที่ องค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การพัฒนาหลักสูตรมีความยุ่งยาก คือ สภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น มักจะมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การกำหนดหลักสูตร จึงต้องกำหนดให้สามารถสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงในชุมชน ในโรงเรียนและในตัวนักเรียนด้วย

สรุปได้ว่า สำหรับการศึกษา หลักสูตร เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ มีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ เปรียบเสมือนหัวใจของการจัดการศึกษา และยังเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการควบคุมมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา และควบคุมคุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา เป้าหมายของการจัดการศึกษา และยังเป็นเครื่องชี้แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ดังนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาจึงจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของหลักสูตรอย่างถ่องแท้ เพื่อให้หลักสูตรได้รับการปรับปรุง พัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา ใช้เป็นกรอบแนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ มีคุณภาพและได้มาตรฐานของการศึกษาตามจุดมุ่งหมายของการศึกษาชาติ

2. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

สำหรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีสาระสำคัญสรุปได้ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2551 : 4 - 33)

2.1 วิสัยทัศน์ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 กำหนดวิสัยทัศน์ ดังนี้ คือ มุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนซึ่งเป็นกำลังของชาติ ให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุล ทั้งด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้และทักษะพื้นฐาน รวมทั้ง เจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาต่อ การประกอบอาชีพ และการศึกษาตลอดชีวิต ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้วยสื่อและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม โดยมุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ บนพื้นฐานความเชื่อว่า ทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ได้เต็มตามศักยภาพ

2.2 หลักการ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีหลักการที่สำคัญ ดังนี้

2.2.1 เป็นหลักสูตรการศึกษา เพื่อความเป็นเอกภาพของชาติ มีจุดมุ่งหมายและมาตรฐานการเรียนรู้ เป็นเป้าหมายสำหรับพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทยควบคู่กับความเป็นสากล

2.2.2 เป็นหลักสูตรการศึกษาเพื่อปวงชน ที่ประชาชนทุกคน มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาคและมีคุณภาพ

2.2.3 เป็นหลักสูตรการศึกษาที่สนองการกระจายอำนาจ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

2.2.4 เป็นหลักสูตรการศึกษา ที่มีโครงสร้างยืดหยุ่น ทั้งด้านสาระการเรียนรู้ เวลาและการจัดการเรียนรู้

2.2.5 เป็นหลักสูตรการศึกษา ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

2.2.6 เป็นหลักสูตรการศึกษา สำหรับการศึกษาทุกระบบ จัดให้ครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมาย สามารถเทียบโอนผลการเรียนรู้และประสบการณ์

2.3 จุดมุ่งหมาย หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ จึงกำหนดเป็นจุดหมาย เพื่อให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนเมื่อจบการศึกษา ดังนี้

2.3.1 มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ เห็นคุณค่าของตนเอง

มีวินัย และปฏิบัติตนตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.3.2 มีความรู้อันเป็นสากล มีความสามารถในการสื่อสาร การแก้ปัญหา การคิด การใช้เทคโนโลยีและมีทักษะชีวิต

2.3.3 มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีสุขนิสัยที่ดี รักการเล่นกีฬา และรักการออกกำลังกาย

2.3.4 มีความรักชาติ มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

2.3.5 มีจิตสำนึกในการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย การอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม มีจิตสาธารณะที่มุ่งมั่นทำประโยชน์ สร้างสิ่งที่ดีงามในสังคมและอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

2.4 สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

2.4.1 ความสามารถในการสื่อสาร เป็นความสามารถในการรับและส่งสาร มีวัฒนธรรมในการใช้ภาษา การถ่ายทอดความคิด ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกและทัศนะของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและประสบการณ์อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม รวมทั้ง การเจรจาต่อรองเพื่อขจัดและลดปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ การเลือกรับหรือไม่รับข้อมูลข่าวสาร ด้วยหลักเหตุผลและความถูกต้อง ตลอดจนการเลือกวิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อตนเองและสังคม

2.4.2 ความสามารถในการคิด เป็นความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ หรือสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับตนเอง และสังคมได้อย่างเหมาะสม

2.4.3 ความสามารถในการแก้ปัญหา เป็นความสามารถในการแก้ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ที่เผชิญได้อย่างถูกต้อง เหมาะสม บนพื้นฐานของหลักเหตุผล คุณธรรมและข้อมูลสารสนเทศ เข้าใจความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคม แสวงหาความรู้ ประยุกต์ความรู้มาใช้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหา และมีการตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อตนเอง สังคมและสิ่งแวดล้อม

2.3.4 ความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต เป็นความสามารถในการนำเอาทักษะ กระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคม ด้วยการเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่าง บุคคล มีการจัดการปัญหา การจัดการความขัดแย้งต่าง ๆ อย่างเหมาะสม สามารถปรับตัวให้ ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการรู้จักหลีกเลี่ยงพฤติกรรมที่ไม่ พึงประสงค์ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น

2.3.5 ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี เป็นความสามารถในการเลือกใช้ เทคโนโลยีด้านต่าง ๆ และมีความสามารถ มีทักษะกระบวนการทางเทคโนโลยี เพื่อการพัฒนา ตนเองและสังคมในด้านการเรียนรู้ การสื่อสาร การทำงาน การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ถูกต้องเหมาะสม และมีคุณธรรม

2.5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับ ผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ในฐานะเป็นพลเมืองไทยและพลโลก จึงกำหนดคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ดังนี้

2.5.1 รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์

2.5.2 ซื่อสัตย์สุจริต

2.5.3 มีวินัย

2.5.4 ใฝ่เรียนรู้

2.5.5 อยู่อย่างพอเพียง

2.5.6 มุ่งมั่นในการทำงาน

2.5.7 รักความเป็นไทย

2.5.8 มีจิตสาธารณะ

2.6 การจัดการศึกษา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้จัดทำขึ้นเพื่อใช้จัดการศึกษา ตามหลักการการจัดการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมี ความมุ่งหวังที่สำคัญและจำเป็นที่ผู้เรียนในแต่ละชั้นปีต้องมีการเรียนรู้ ดังนี้

2.6.1 สาระการเรียนรู้ มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ซึ่งกำหนดให้ผู้เรียน ทุกคน ในระดับชั้นการศึกษาขั้นพื้นฐานจำเป็นต้องเรียนรู้ โดยแบ่งสาระการเรียนรู้เป็น 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้

- 1) ภาษาไทย
- 2) คณิตศาสตร์
- 3) วิทยาศาสตร์
- 4) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม - ประวัติศาสตร์
- 5) สุขศึกษาและพลศึกษา
- 6) ศิลปะ
- 7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี
- 8) ภาษาคำต่างประเทศ

2.6.2 มาตรฐานการเรียนรู้ การพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้เกิดความสมดุล จะต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางสมองและพหุปัญญา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 จึงกำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ยังได้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้เป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน มาตรฐานการเรียนรู้ที่ระบุสิ่งที่ผู้เรียนพึงรู้ พึงปฏิบัติได้ มีคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ เมื่อจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ มาตรฐานการเรียนรู้ ยังเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ เพราะมาตรฐานการเรียนรู้จะสะท้อน ให้ทราบว่า ต้องการอะไร จะสอนอย่างไร และประเมินอย่างไร รวมทั้ง เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา โดยใช้ระบบการประเมินคุณภาพภายใน และการประเมินคุณภาพภายนอก ซึ่งรวมถึง การทดสอบระดับเขตพื้นที่การศึกษา และการทดสอบระดับชาติ ระบบการตรวจสอบเพื่อประกันคุณภาพดังกล่าว เป็นสิ่งที่ช่วยสะท้อนภาพการจัดการศึกษาว่า สามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานการเรียนรู้กำหนด

2.6.3 ตัวชี้วัด ตัวชี้วัดระบุสิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้ รวมทั้ง คุณลักษณะของผู้เรียนในแต่ละระดับชั้น ซึ่งจะสะท้อนถึง มาตรฐานการเรียนรู้ที่มีความเฉพาะเจาะจง และมีความเป็นรูปธรรม นำไปใช้ในการกำหนดเนื้อหา จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดการเรียนการสอน และเป็นเกณฑ์สำคัญสำหรับการวัดและประเมินผล เพื่อตรวจสอบคุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย ตัวชี้วัดชั้นปี ซึ่งเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนแต่ละชั้นปี ในระดับการศึกษาภาคบังคับ (ประถมศึกษาปีที่ 1 - มัธยมศึกษาปีที่ 3) และตัวชี้วัดช่วงชั้น ซึ่งเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6)

2.7 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง ตามศักยภาพ พัฒนาอย่างรอบด้าน เพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา

อารมณ์และสังคม เสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม สามารถจัดการตนเองได้ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

2.7.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนให้รู้จักตนเอง รู้รักษ์สิ่งแวดล้อม สามารถคิดตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา กำหนดเป้าหมาย วางแผนชีวิต ทั้งด้านการเรียนและอาชีพ สามารถปรับตนเองได้อย่างเหมาะสม และยังสามารถช่วยเหลือผู้อื่นได้ ผู้เรียน ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครอง ในการพัฒนาผู้เรียน

2.7.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาความมีระเบียบวินัย ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน ความเอื้ออาทรและสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด และความสนใจของผู้เรียน และให้ปฏิบัติด้วยตนเองในทุกขั้นตอน ได้แก่ การศึกษาวิเคราะห์ วางแผน การปฏิบัติตามแผน การประเมินและปรับปรุงการทำงาน เน้นการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ตามความเหมาะสมและสอดคล้องกับวุฒิภาวะของผู้เรียน บริบทของสถานศึกษาและท้องถิ่น กิจกรรมนักเรียนประกอบด้วย กิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ผู้นำเพื่อประโยชน์ นักศึกษาวิชาทหาร และกิจกรรมชุมนุม ชมรม

2.7.3 กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ชุมชนและท้องถิ่นตามความสนใจ ในลักษณะของอาสาสมัครเพื่อแสดงให้เห็นถึงความรับผิดชอบ ความตั้งใจ ความเสียสละต่อสังคมและความมีจิตสาธารณะ เช่น กิจกรรมอาสาพัฒนาต่าง ๆ กิจกรรมสร้างสรรค์สังคม

2.8 ระดับการศึกษา หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดแบ่งระดับการศึกษาเป็น 3 ระดับ ดังนี้

2.8.1 ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6) การศึกษาระดับนี้ นับเป็นช่วงแรกของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นทักษะพื้นฐานด้านการอ่าน การคิดคำนวณ การคิดพื้นฐาน การเขียน การติดต่อสื่อสาร กระบวนการเรียนรู้ทางสังคม ตลอดจนพื้นฐานความเป็นมนุษย์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างสมบูรณ์และสมดุล ทั้งในด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคมและวัฒนธรรม โดยเน้นจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

2.8.2 ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3) เป็นช่วงสุดท้ายของการศึกษาภาคบังคับ มุ่งเน้นให้ผู้เรียน ได้สำรวจความถนัดและความสนใจของตนเอง ส่งเสริมการพัฒนาบุคลิกภาพส่วนบุคคล มีทักษะในการคิดวิจารณ์ญาณ คิดสร้างสรรค์ และคิด

แก้ปัญหา มีทักษะในการดำเนินชีวิต มีทักษะการใช้เทคโนโลยีเพื่อเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบต่อสังคม มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ด้านความคิด ด้านความดีงาม และ มีความภูมิใจในความเป็นไทย ตลอดจนใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ

2.8.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6) การศึกษาระดับนี้ เน้นการเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้าน สนองตอบความสามารถ ความถนัดและความสนใจ ของผู้เรียนแต่ละคน ทั้งในด้านวิชาการและวิชาชีพ มีทักษะในการใช้วิทยาการและเทคโนโลยี ทักษะกระบวนการคิดขั้นสูง สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ มุ่งพัฒนาตนและประเทศตามบทบาทของตน สามารถเป็นผู้นำและผู้ให้บริการชุมชนในด้านต่าง ๆ

2.9 การจัดเวลาเรียน หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดกรอบ โครงสร้างเวลาเรียนขั้นต่ำ สำหรับกลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสถานศึกษาสามารถเพิ่มเติมได้ตามความพร้อมและจุดเน้น โดยสามารถปรับให้เหมาะสมตาม บริบทของสถานศึกษาและสภาพของผู้เรียน ดังนี้

2.9.1 ระดับชั้นประถมศึกษา (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 6) จัดเวลาเรียนเป็น รายปี โดยมีเวลาเรียนวันละไม่เกิน 5 ชั่วโมง

2.9.2 ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3) ให้จัดเวลาเรียน เป็นรายภาค มีเวลาเรียนวันละไม่เกิน 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักของรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)

2.9.3 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6) ให้จัดเวลาเรียน เป็นรายภาค มีเวลาเรียนวันละไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง คำนวณน้ำหนักรายวิชาที่เรียนเป็นหน่วยกิต ใช้เกณฑ์ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าน้ำหนักวิชา เท่ากับ 1 หน่วยกิต (นก.)

2.10 การกำหนดโครงสร้างเวลาเรียนพื้นฐานและเพิ่มเติม สถานศึกษาสามารถ ดำเนินการ ดังนี้

2.10.1 ระดับประถมศึกษา สามารถปรับเวลาเรียนในสาระพื้นฐานของแต่ละ กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามความเหมาะสม ซึ่งต้องมีเวลาเรียนรวมตามที่กำหนดไว้ในโครงสร้าง เวลาเรียนพื้นฐาน และผู้เรียนต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่กำหนด

2.10.2 ระดับมัธยมศึกษา ต้องจัดโครงสร้างเวลาเรียนในสาระพื้นฐานให้ เป็นไปตามที่กำหนด และสอดคล้องกับเกณฑ์การจบหลักสูตร

2.10.3 เวลาเรียนในสาระเพิ่มเติม ทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา

ให้จัดเป็นรายวิชาเพิ่มเติมหรือกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับความพร้อม จุดเน้นของสถานศึกษาและเกณฑ์การจบหลักสูตรเฉพาะระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 สถานศึกษา อาจจัดให้เป็นเวลาสำหรับสาระการเรียนรู้พื้นฐาน ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ภาษาไทย และกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

2.10.4 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่กำหนดไว้ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีละ 120 ชั่วโมง และระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 จำนวน 360 ชั่วโมง เป็นเวลาสำหรับผู้เรียนปฏิบัติกิจกรรมแนะแนว กิจกรรมนักเรียน และกิจกรรม เพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ในส่วนของการจัดกิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์ ให้สถานศึกษาจัดสรรเวลาให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

- 1) ระดับประถมศึกษา (ป.1 - 6) รวม 6 ปี จำนวน 60 ชั่วโมง
- 2) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1 - 3) รวม 3 ปี จำนวน 45 ชั่วโมง
- 3) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4 - 6) รวม 3 ปี จำนวน 60 ชั่วโมง

3. หลักสูตรสถานศึกษา

สำหรับหลักสูตรสถานศึกษา ได้มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึงความหมายและความสำคัญไว้ ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 28 - 29) กล่าวถึง หลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง แผน หรือแนวทาง หรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะ พัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุด ของตนเอง รวมถึงลำดับขั้นของมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ สามารถประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคม ประเทศชาติ และพลโลกอย่างมีความสุข

กระทรวงศึกษาธิการในฐานะที่เป็นหน่วยงานต้นสังกัด ได้กำหนดให้สถานศึกษา ที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเพื่อใช้เป็นกรอบทิศทางในการบริหาร จัดการศึกษา ตามสภาพความพร้อมและความต้องการในการพัฒนาของสถานศึกษาแต่ละแห่ง หลักสูตรสถานศึกษา จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาผู้เรียนในทุกด้าน และสามารถช่วยชี้แนะ ให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ตลอดจน ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้พยายาม จัดมวลประสบการณ์ให้ผู้เรียนพัฒนาตนเอง ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อบรรลุตามจุดหมายของการจัดการศึกษา โดยมอบหมาย

ให้สถานศึกษาในฐานะเป็นหน่วยงาน ต้องนำหลักสูตรสถานศึกษาไปดำเนินการจัดการเรียนรู้โดยดำเนินงานร่วมกับครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น วัด หน่วยงานอื่น ๆ และสถานศึกษา ทั้งภาครัฐและเอกชนในท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรสองประการ ซึ่งจุดมุ่งหมายทั้งสองประการนี้ ให้แนวทางที่สำคัญซึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนาหลักสูตรภายใน บริบทและแนวทางนั้น ๆ คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2545 : 31)

1. จะต้องพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลิน ในการเรียนรู้ ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นวิธีสร้างกำลังใจ และเร้าใจให้เกิดความก้าวหน้าแก่ผู้เรียน ให้มากที่สุด มีความรู้สูงสุดสำหรับผู้เรียนทุกคน สร้างความเข้มแข็ง สร้างความสนใจ สร้างประสบการณ์ ให้ผู้เรียนพัฒนาความมั่นใจ สามารถเรียนและทำงานอย่างเป็นอิสระ และร่วมใจกันให้ผู้เรียน มีทักษะการเรียนรู้สำคัญ ๆ ในการอ่านออก เขียนได้ คิดเลขเป็น ได้รับข้อมูลสารสนเทศ และเทคโนโลยีการสื่อสาร ส่งเสริมจิตใจที่อยากรู้อยากเห็น มีกระบวนการคิดอย่างมีเหตุผล

2. จะต้องส่งเสริมด้านการพัฒนาทางด้านจิตวิญญาณ จริยธรรม สังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะการพัฒนาหลักในการจำแนกระหว่าง ความถูกต้อง ความผิด เข้าใจ และศรัทธาในความเชื่อของตน และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันว่ามื่ออิทธิพลต่อตัวบุคคล สังคม พัฒนาหลักคุณธรรมและความอิสระของผู้เรียน และช่วยให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ สามารถช่วยพัฒนาสังคม ให้เป็นธรรมขึ้นและมีความเสมอภาค พัฒนาความตระหนัก เข้าใจ ยอมรับสภาพแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ ยึดมั่นในข้อตกลงร่วมกันต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ทั้งในระดับส่วนตน ท้องถิ่น ชาติและระดับโลก สร้างให้ผู้เรียนเกิดความพร้อมในการเป็นผู้บริโภค ที่ตัดสินใจแบบมีข้อมูล เป็นอิสระ และเข้าใจในความรับผิดชอบ

กรมวิชาการ (2546 ก : 95-96) กล่าวถึง การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาว่าจะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบหลายประการ เช่น

1. มาตรฐานการเรียนรู้ หมายถึง ข้อกำหนดที่เป็นคุณภาพของผู้เรียนทั้งในด้านความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมของแต่ละกลุ่ม เพื่อเป็นจุดหมายในการพัฒนาผู้เรียน ให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ซึ่งได้กำหนดไว้เป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ (1) มาตรฐานการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียน เรียนจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ (2) มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น เป็นมาตรฐานการเรียนรู้ ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ เมื่อผู้เรียน เรียนจบการศึกษาในแต่ละช่วงชั้น คือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และ 6

2. ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค หมายถึง ข้อกำหนดเกี่ยวกับ

ความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ที่บ่งบอกถึงระดับคุณภาพที่คาดหวัง จะให้เกิดกับผู้เรียน หลังจากที่ได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ ในแต่ละปีการศึกษาหรือในแต่ละภาคเรียน

3. สารการเรียนรู้ หมายถึง องค์ความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ตามกลุ่มสารการเรียนรู้ต่างๆ

4. สารการเรียนรู้แกนกลาง หมายถึง รายละเอียดที่เป็นองค์ความรู้ ทักษะกระบวนการ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม ตามกลุ่มสารการเรียนรู้ที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้วิเคราะห์มาจากมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระ และช่วงชั้นของแต่ละกลุ่มสารการเรียนรู้ เพื่อให้สถานศึกษานำไปเทียบเคียง ตรวจสอบและนำไปปรับใช้กับสารการเรียนรู้พื้นฐาน ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

สรุปได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย มวลความรู้ และประสบการณ์ อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งได้ร่วมวางแผน เพื่อพัฒนาผู้เรียนและรวมถึงหลักสูตรท้องถิ่น สถานศึกษาสามารถนำข้อมูลสภาพที่เป็นปัญหาหรือความต้องการในชุมชน สังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น มาจัดทำสาระของหลักสูตรสถานศึกษาและจัดการเรียนรู้ ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยการยึดหลักสูตรแกนกลางเป็นกรอบหรือแนวทางในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

4. แนวทางการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

หลักสูตรสถานศึกษาที่มีคุณภาพ ต้องเกิดจากความร่วมมือ ร่วมใจของบุคลากรทุกคนในสถานศึกษา รวมถึงบุคลากรที่เกี่ยวข้องภายนอกสถานศึกษา เพื่อระดมความคิด ประสบการณ์ มาใช้ในการกำหนดหลักสูตรและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่มาตรฐานกำหนด และตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม และพร้อมเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของการศึกษา กระบวนการขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา กรมวิชาการ (2544 ก : 6-18) ได้เสนอแนะเป็นแนวทางในการดำเนินการจัดทำ ประกอบด้วย 8 ขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะอันพึงประสงค์

สถานศึกษามีจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ เพื่อมองอนาคตว่าสังคมโลกและสังคมรอบ ๆ ตัว มีความเปลี่ยนแปลงอย่างไร สถานศึกษาจะต้องปรับตัว ปรับหลักสูตรอย่างไร จึงจะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เหมาะสมทันกับยุคสมัย ในการสร้างหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาต้องมี

วิสัยทัศน์ ซึ่งทำได้โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูอาจารย์ ผู้ปกครอง ผู้เรียน ภาคธุรกิจ ภาครัฐในชุมชน และท้องถิ่นร่วมกับคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงความประสงค์อันสูงส่ง หรือกำหนดวิสัยทัศน์ ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเป็นสถาบันพัฒนา ผู้เรียนที่มีพันธกิจหรือภาระหน้าที่ร่วมกัน ในการกำหนดงานหลักที่สำคัญๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วยเป้าหมาย แผนปฏิบัติการและการติดตามผล ตลอดจนจัดทำรายงานแจ้งต่อ สาธารณชน และส่งผลย้อนกลับมาให้สถานศึกษา เพื่อประสิทธิภาพการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรของสถานศึกษา และจุดหมายของหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐานของชาติที่กำหนดไว้ กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์ โดยอาศัยบุคคลต่างๆ เข้าไปมีส่วนร่วมนี้เป็นกระบวนการที่มีพลัง ผลักดันให้แผนกลยุทธ์ที่สถานศึกษาสร้างขึ้นได้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ และมีทิศทางก่อให้เกิดเจตคติในทางที่สร้างสรรค์ ดึงงามแก่สังคม ส่งผลให้สถานศึกษา มีระบบหน่วยสนับสนุนการปฏิบัติงาน อย่างเป็นเครือข่ายที่เียบพร้อม เช่น ระบบคุณภาพ ระบบหลักสูตร สาระเรียนรู้ การเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ การติดตาม การวัดและประเมินผล การรายงานฐานข้อมูลการเรียนรู้ การทำวิจัยแบบมีส่วนร่วม มีระบบสนับสนุนครูอาจารย์ เป็นต้น กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์วิธีดังกล่าวนี้ จะไปสู่การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหลักสูตร การกำหนดสาระการเรียนรู้หรือหัวข้อเรื่องในท้องถิ่น ที่ตอบสนอง ต่อความต้องการของชุมชน อาจสรุปได้ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ จึงถือว่าเป็นเจตนารมณ์ อุดมการณ์ หลักการ และความเชื่อ ในอนาคตที่พึงประสงค์ เป็นการคิดไปข้างหน้าอย่างมีเอกลักษณ์ สามารถสร้างศรัทธาและ จุดประกายความคิดในสภาพการพัฒนาสูงสุด
2. ภารกิจ แสดงวิธีดำเนินการของสถานศึกษาเพื่อบรรลุวิสัยทัศน์และนำไปสู่ การวางแผนปฏิบัติงานต่อไป
3. เป้าหมาย การกำหนดเป้าหมาย ความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียน ต้องสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ และภารกิจที่สถานศึกษากำหนด และสอดคล้องกับจุดหมายของ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สถานศึกษาต้องร่วมกับผู้เกี่ยวข้อง ชุมชน กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ผู้เรียน เพื่อเป็นเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนด้านคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่สถานศึกษาจะกำหนดเป็นคุณลักษณะ ที่พึงประสงค์นั้น สามารถกำหนดขึ้นได้ตามความต้องการ โดยให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความจำเป็นที่จะต้องมีการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ดังกล่าวให้แก่ผู้เรียน

เพิ่มจากที่กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่างๆ ในแต่ละภาคเรียนหรือปีการศึกษา ครูผู้สอน สถานศึกษาจะต้องจัดให้มีการวัดและประเมินผล ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โดยเป็นการประเมินเชิงวินิจฉัย เพื่อการปรับปรุงพัฒนาและการส่งต่อ ทั้งนี้ ควรประสาน สัมพันธ์กับผู้เรียน ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องร่วมกันประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์รายปี หรือรายภาค

2. การจัดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา จากวิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายที่ สถานศึกษาได้กำหนดไว้ สถานศึกษาจะต้องจัดทำโครงสร้างหลักสูตร ซึ่งกำหนดสาระการ เรียนรู้ และเวลาเรียนไว้อย่างชัดเจน เพื่อสถานศึกษาจะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ เพื่อให้ ผู้เรียนมีคุณภาพและตามมาตรฐานการเรียนรู้ที่กำหนด โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย สาระการเรียนรู้/ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายวิชา หน่วยการเรียนรู้ ให้ครบทั้ง 8 กลุ่มสาระ ทั้งรายปีหรือรายภาค ทั้งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรและเพิ่มเติมตามความถนัดและ ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น มีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน เวลาแต่ละกลุ่มสาระ หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนรายปีหรือรายภาค

3. การจัดทำสาระของหลักสูตร มีภารกิจที่ต้องดำเนินการ ดังนี้

3.1 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จาก มาตรฐานการ เรียนรู้ช่วงชั้นที่กำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาจัดเป็นผลการเรียนรู้ ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค ที่ระบุถึงความรู้ ความสามารถของผู้เรียน คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ซึ่งจะเกิดขึ้นหลักจากการเรียนรู้ในแต่ละปีหรือภาคนั้น การกำหนดผลการเรียนรู้ ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของสาระการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาสามารถกำหนดเพิ่มเติมได้ ตามความเหมาะสม สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัด ความสนใจ และสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน

3.2 กำหนดสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค โดยวิเคราะห์จากผลการเรียนรู้ ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้และให้สอดคล้องกับสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ตามกลุ่มสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น รวมทั้ง ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและ ความต้องการของท้องถิ่นและชุมชน

3.3 กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้รายปี หรือ รายภาค ช่วงชั้นที่ 1-3 ระดับชั้น ป.1-3, ป.4-6 และ ม.1-3 กำหนดสาระการเรียนรู้ เป็นรายปีและกำหนดจำนวนคาบเวลาให้เหมาะสมและสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้ นั้น ช่วงชั้นที่ 4 ระดับชั้น ม.4-6 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาค

และกำหนดจำนวนหน่วยกิต ต้องให้มีความเหมาะสม และต้องสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ ในการกำหนดจำนวนหน่วยกิต ของสาระการเรียนรู้รายภาค สำหรับช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 ใช้เกณฑ์การพิจารณาที่ใช้เวลาจัดการเรียนรู้ 40 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต สำหรับสาระการเรียนรู้ที่สถานศึกษาได้จัดทำเพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นวิชาเฉพาะของสายอาชีพหรือ โปรแกรมเฉพาะทางอื่น ๆ ให้ใช้เกณฑ์การพิจารณา คือ สาระการเรียนรู้ที่ใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้ระหว่าง 40 - 60 ชั่วโมงต่อภาคเรียน มีค่าเท่ากับ 1 หน่วยกิต ทั้งนี้สถานศึกษากำหนดได้ตามความเหมาะสมและใช้หลักเกณฑ์เดียวกัน

3.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา โดยการนำเอาผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค สาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รวมทั้งเวลาและจำนวนหน่วยกิตที่กำหนดมาเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชา โดยให้ประกอบด้วย ชื่อรายวิชา จำนวนเวลาและหรือจำนวนหน่วยกิต ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ ซึ่งสามารถเขียนเป็นคำอธิบายรายวิชาได้หลายรูปแบบ เช่น

รูปแบบที่ 1 เขียนเป็นความเรียง โดยนำเสนอภาพรวมของผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้ ทั้ง 3 ด้าน

รูปแบบที่ 2 เขียนแยกเป็น 2 ส่วน คือ (1) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เขียนเป็นความเรียง สรุปภาพรวมของผลการเรียนรู้ ทั้ง 3 ด้าน และ (2) สาระการเรียนรู้ เขียนเป็นความเรียงของขอบข่ายเนื้อหา

รูปแบบที่ 3 เขียนเป็นความเรียงมี 3 ส่วน คือ (1) ขอบข่ายกิจกรรมที่กำหนดกว้าง ๆ ต้องสอดคล้องกับผลการเรียนรู้ของรายวิชา (2) ขอบข่ายเนื้อหาที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ของรายวิชา และ (3) ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังที่จะเกิดขึ้นกับผู้เรียนอย่างกว้าง ๆ

รูปแบบที่ 4 เขียนเป็นความเรียง มี 4 ส่วน คือ (1) จุดประสงค์ของรายวิชาที่สอดคล้องกับผลการเรียนรู้รายวิชา (2) ขอบข่ายสาระการเรียนรู้ (3) กิจกรรมการเรียนรู้ และ (4) วิธีการวัดผลและประเมินผล

รูปแบบที่ 5 เขียนแยกเป็น 2 ส่วน คือ (1) ผลการเรียนรู้ เขียนให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน เป็นข้อๆ โดยไม่แยกด้าน และ (2) สาระการเรียนรู้ เขียนเป็นข้อๆ

สำหรับคำอธิบายรายวิชามีแนวทางการกำหนด ดังนี้ ชื่อรายวิชาของสาระการเรียนรู้ ให้ใช้ตามชื่อของกลุ่มสาระการเรียนรู้ ส่วนชื่อรายวิชาที่สถานศึกษาจัดทำเพิ่มเติมสามารถกำหนดตามความเหมาะสม ทั้งนี้ ต้องสื่อความหมายได้ชัดเจนและมีความสอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในรายวิชานั้น ๆ

3.5 จัดทำหน่วยการเรียนรู้ จัดทำโดยการนำเอาสาระการเรียนรู้ รายปีหรือรายภาคที่กำหนดไว้ ไปบูรณาการจัดทำเป็นให้หน่วยการเรียนรู้ย่อย ๆ เพื่อให้เกิดความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ และผู้เรียนจะได้เรียนรู้ในลักษณะองค์รวม ซึ่งหน่วยการเรียนรู้แต่ละหน่วยประกอบด้วย ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปี หรือรายภาค สาระการเรียนรู้ และจำนวนเวลาสำหรับการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อผู้เรียน เรียนครบทุกหน่วยย่อยแล้ว ทำให้ผู้เรียนสามารถบรรลุตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาคของทุกวิชา ในการจัดทำหน่วยการเรียนรู้ อาจบูรณาการ ทั้งภายในและระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ หรืออาจเป็นการบูรณาการเฉพาะเรื่อง ตามลักษณะสาระการเรียนรู้ หรืออาจจะเป็นการบูรณาการที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน โดยพิจารณาจากมาตรฐานการเรียนรู้ ที่มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กับการจัดการเรียนรู้ สำหรับหน่วยการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น สถานศึกษาต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้โดยการปฏิบัติโครงการอย่างน้อย 1 โครงการ

3.6 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ โดยการวิเคราะห์จากคำอธิบายรายวิชา และผลการเรียนรู้ที่คาดหวังรายปีหรือรายภาค ในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ที่จัดทำต้องกำหนดเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้สอน

4. การออกแบบการเรียนรู้ มีภารกิจที่ต้องดำเนินการ ดังนี้

4.1 การจัดการเรียนการสอน การเรียนรู้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ มีวิธีการและกระบวนการที่หลากหลาย ผู้สอนต้องคำนึงถึงพัฒนาการทางด้านร่างกาย และสติปัญญา วิธีการเรียนรู้ ความสนใจและความสามารถของผู้เรียนเป็นระยะๆ ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น ควรใช้รูปแบบ / วิธีการที่หลากหลาย และต้องเน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง การเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ร่วมกัน การเรียนรู้จากธรรมชาติ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้แบบบูรณาการ การใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การเรียนรู้คุณธรรม ทั้งนี้ ต้องพยายามนำกระบวนการจัดการ กระบวนการอนุรักษ์ และพัฒนาสิ่งแวดล้อม กระบวนการคิด และนำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ไปสอดแทรกในการเรียนการสอนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เนื้อหาและกระบวนการต่าง ๆ มีการเชื่อมโยงข้ามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ในลักษณะองค์รวม การบูรณาการเป็นการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกัน และยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยนำกระบวนการเรียนรู้จากกลุ่มสาระเดียวกัน หรือต่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ มาบูรณาการในการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดแนวทางในการจัดการเรียนรู้ในแต่ละช่วงชั้น มีดังนี้ (1) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้ต้องสนองตอบต่อความสนใจของผู้เรียน โดยคำนึงถึงหลักจิตวิทยาพัฒนาการ และจิตวิทยา

การเรียนรู้ ทั้งนี้ ให้แต่ละคาบเรียนนั้นไม่ควรใช้เวลาเกินความสนใจของผู้เรียน สถานศึกษาต้องจัดการเรียนรู้ให้ครบทุกกลุ่มสาระ ในลักษณะบูรณาการที่มีภาษาไทย และคณิตศาสตร์เป็นหลัก เน้นการเรียนรู้ตามสภาพจริง มีความสนุกสนานได้ปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ ทักษะพื้นฐานการติดต่อสื่อสาร การคิดคำนวณ การคิดวิเคราะห์ และพัฒนาลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพ (2) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้มีลักษณะคล้ายกับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-3 แต่จะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เลือกเรียนในสิ่งที่ตนสนใจ มุ่งเน้นทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม การสอนแบบบูรณาการ การสอนแบบโครงงาน เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการคิด การค้นคว้า แสวงหาความรู้ สร้างความรู้ด้วยตนเอง สามารถสร้างสรรค์ผลงาน แล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น (3) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 การจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่มีหลักการทฤษฎีที่ยาก ซับซ้อนอาจจัดแยกเฉพาะ และการจัดการเรียนควรเน้นการจัดการเรียนรู้แบบ โครงงานมากขึ้น เพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเกิดความคิด ความเข้าใจ และรู้จักตนเองในด้านความสามารถ ความถนัดเพื่อเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ สถานศึกษาจะต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ให้เหมาะสม และ (4) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6 การจัดการเรียนรู้เริ่มเน้นเข้าสู่เฉพาะทางมากขึ้น มุ่งเน้นความสามารถ ความคิดวิเคราะห์ระดับสูง ความถนัดและความต้องการของท้องถิ่น

4.2 สื่อการเรียนรู้ การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรสถานศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้และแหล่งการเรียนรู้ทุกประเภท ทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่นและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนและผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียน ผู้สอนสามารถจัดทำ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัวและในระบบสารสนเทศมาใช้ในการจัดเรียนรู้ โดยใช้วิจารณญาณในการเลือกใช้สื่อ และแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียนควรมีเนื้อหาสาระ

5. การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้มีสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ซึ่งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เป็นกิจกรรมที่จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถของตนเองตามศักยภาพ มุ่งเน้นเพิ่มเติมจากกิจกรรมที่ได้จัดให้เรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม การเข้าร่วมและปฏิบัติกิจกรรมที่เหมาะสมร่วมกับผู้อื่น อย่างมีความสุขกับกิจกรรมที่เลือกด้วยตนเองตามความถนัดและความสนใจอย่าง

แท้จริง การพัฒนาที่สำคัญ ได้แก่ การพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ให้ครบทุก ๆ ด้าน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม โดยจัดเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนองนโยบายในการสร้างเยาวชนที่ดีของชาติและให้เป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัยและมีคุณภาพ เพื่อพัฒนาองค์รวมของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ปลูกฝัง สร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม ซึ่งสถานศึกษาจะต้องดำเนินการอย่างมีเป้าหมาย มีรูปแบบและวิธีการที่เหมาะสม กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน แบ่งเป็น 2 ลักษณะ คือ

5.1 กิจกรรมแนะแนว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถของผู้เรียนให้เหมาะสมตามความแตกต่างระหว่างบุคคล สามารถค้นพบและพัฒนาศักยภาพของตนเสริมสร้างทักษะชีวิต วุฒิภาวะทางอารมณ์การเรียนรู้ในเชิงพหุปัญญาและการสร้างสัมพันธภาพที่ดี ซึ่งผู้สอนทุกคนต้องทำหน้าที่แนะแนวให้คำปรึกษาด้านชีวิตการศึกษาต่อ และการพัฒนาตนเองสู่โลกอาชีพและการมีงานทำ

5.2 กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่เกิดจากความสมัครใจของตัวผู้เรียน ที่มุ่งพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพิ่มเติมจากกิจกรรมในกลุ่มสาระ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนช่วยกันคิดช่วยกันทำ ช่วยกันแก้ปัญหา ส่งเสริมศักยภาพของผู้เรียนอย่างเต็มที่รวมถึงกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังความมีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ ฐิติทิฐิและหน้าที่ของตนเอง โดยแบ่งตามความแตกต่างระหว่างกิจกรรมได้เป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

5.2.1 กิจกรรมพัฒนาความถนัด ความสนใจ ตามความต้องการของผู้เรียนเป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นการเติมเต็มความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ของผู้เรียนให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพื่อการค้นพบความถนัดความสนใจของตนเองและพัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพตลอดจนพัฒนาทักษะของสังคมและปลูกฝังจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม

5.2.2 กิจกรรมลูกเสือ - เนตรนารี ยุวกาชาด และผู้บำเพ็ญประโยชน์ เป็นกิจกรรมที่มุ่งปลูกฝังระเบียบวินัย กฎเกณฑ์ เพื่อการอยู่ร่วมกันในสภาพชีวิตต่าง ๆ นำไปสู่พื้นฐานการทำประโยชน์ให้แก่สังคม และวิถีชีวิตในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง ประมุข ซึ่งกระบวนการจัดให้เป็นไปตามข้อกำหนดของคณะกรรมการลูกเสือแห่งชาติ ยุวกาชาด สมาคมผู้บำเพ็ญประโยชน์และกรมการรักษาดินแดน การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โรงเรียนอาจจัดทำได้หลายรูปแบบ เช่น

- 1) การจัดแบ่งส่วนเวลาของกิจกรรมต่าง ๆ แล้วกำหนดเวลาเรียนในตารางเวลาเรียน เช่น เดียวกันกับกลุ่มสาระอื่นอีก 8 กลุ่มสาระ
- 2) จัดแบ่งสัดส่วนเวลาของกิจกรรมต่าง ๆ แล้วกำหนดเวลาเรียน

บางส่วนในตารางเวลาเรียนปกติ และบางส่วนเรียนนอกเวลา

3) จัดกิจกรรมต่าง ๆ ไปด้วย โดยวางแผนร่วมกันของกลุ่มอาจารย์ที่ปรึกษากิจกรรม กำหนดเวลาเรียนบางส่วนในตารางเวลาเรียนปกติ บางส่วนเรียนนอกเวลา สถานศึกษาจึงควรต้องจัดให้ผู้เรียนทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะและความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

6. การกำหนดรูปแบบ วิธีการและเกณฑ์การตัดสิน การวัดและประเมินผลและเอกสารหลักฐานการศึกษา มีการกำหนดเกณฑ์และรูปแบบ ดังนี้

6.1 เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยปกติการจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งใช้เวลาประมาณ 12 ปี ผู้เรียนสามารถจบการศึกษาได้ 2 ช่วง คือจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถือว่า จบการศึกษาก่อนบังคับ และจบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ถือว่าจบการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้เรียนผ่านการศึกษาแต่ละช่วงชั้นตามเกณฑ์ ดังนี้

6.1.1 เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1 - 3 ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 (จบการศึกษาก่อนบังคับ) ผู้เรียนต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่ม และได้รับการตัดสินผลการเรียนให้ได้ตามเกณฑ์ ที่สถานศึกษากำหนด ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนสื่อความให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด และ ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

6.1.2 เกณฑ์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 - 6 (จบการศึกษาก่อนพื้นฐาน) ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครบทั้ง 8 กลุ่มสาระ และได้หน่วยกิตครบ ตามหลักสูตรที่สถานศึกษากำหนดและต้องได้รับการตัดสินผลการเรียนตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินการอ่าน คิดวิเคราะห์ และเขียนสื่อความให้ได้ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด ผู้เรียนต้องผ่านการประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด และ ผู้เรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและผ่านการประเมินตามเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนด

6.2 เอกสารหลักฐานการศึกษา สถานศึกษาต้องพิจารณาจัดทำเอกสารประเมินผลการเรียนเพื่อใช้ประกอบการดำเนินงานด้านการวัดและประเมินผลการเรียนตามที่เหมาะสม ควร เช่น เอกสารแสดงผลการเรียนรู้ของผู้เรียน แบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพ

ผู้เรียนในรายวิชาต่าง ๆ แบบรายงานการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนเป็นรายบุคคล ระเบียบสะสม แสดงพัฒนาการด้านต่าง ๆ และแบบแสดงผลการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นต้น

7. การพัฒนาระบบการส่งเสริม สนับสนุน ในการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพตาม จุดหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดให้สถานศึกษาควรมีการพัฒนา ระบบ การส่งเสริม สนับสนุนต่าง ๆ ที่สามารถเอื้อให้การจัดการเรียน การสอนได้อย่างมีคุณภาพใน เรื่องต่อไปนี้ คือ

7.1 การพัฒนากระบวนการแนะแนว สถานศึกษาต้องพัฒนาระบบแนะแนว ที่มุ่งการพัฒนาคนให้มีความรู้อย่างลึกซึ้ง ประเมินการจัดการที่มีคุณภาพ โดยกำหนดพันธกิจ ระหว่างบ้าน ชุมชน และสถานศึกษาที่เน้นความร่วมมือกันระหว่างบ้าน ในฐานะแหล่งเรียนรู้ แรกของผู้เรียน ชุมชนจะเป็นเครือข่ายที่สำคัญของการแนะแนวที่จะช่วยป้องกัน แก้ไขปัญหา ของสังคม สร้างเสริมสังคมแห่งการเรียนรู้ด้วยข้อมูลสารสนเทศ และพัฒนาเครือข่าย แนะแนวให้เข้มแข็ง เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสูงสุด ทั้งด้านวิชาการ ด้านบุคลิกภาพ และ ด้านบริหารทั่วไป

7.2 การพัฒนาแหล่งการเรียนรู้และห้องสมุด สถานศึกษาจำเป็นต้องส่งเสริม สนับสนุนให้มีแหล่งเรียนรู้ นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาค้นคว้า เพิ่มพูนประสบการณ์และความชำนาญ โดยเฉพาะห้องสมุดถือเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะจะเป็นแหล่งที่รวบรวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนโดยตรง นอกจากนี้ สถานศึกษาต้องสนับสนุนให้มีแหล่งเรียนรู้ในรูปแบบของคอมพิวเตอร์ ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และเทคโนโลยีต่าง ๆ

7.3 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ สถานศึกษาต้องส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้สอน นำกระบวนการวิจัยมาผสมผสานหรือบูรณาการใช้ในการจัดการเรียนรู้ พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สามารถใช้กระบวนการวิจัย เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ผลการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการแก้ปัญหาและการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน ได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ ต้องเน้นการวิจัยทั้งในห้องเรียน และการวิจัยในภาพรวมของสถานศึกษา

7.4 เครือข่ายวิชาการ สถานศึกษาจะต้องพัฒนาและส่งเสริม สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนการเรียนรู้ทางวิชาการ จากครูในสถานศึกษาเดียวกันและในสถานศึกษาอื่น ๆ ตลอดจนจากชมรมทางวิชาการต่าง ๆ ในรูปของเครือข่ายทางวิชาการ โดยการเชื่อมโยงกัน ทั้งจากบุคคล และจากสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ครูมีความรู้และแนวคิดใหม่ ๆ ในการสร้างและพัฒนา นวัตกรรมการเรียนการสอน ที่สามารถนำไปพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

8. การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา จากกระบวนการที่ได้กล่าวมาข้างต้น สถานศึกษามีรายละเอียดที่ครอบคลุมภาระงานการจัดการศึกษาในทุก ๆ ด้าน ดังนั้นขั้นตอนนี้เป็นการวิเคราะห์เรียบเรียง เพื่อให้เป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่ความสมบูรณ์ในทุกองค์ประกอบ ควรคำนึงว่า สิ่งที่ปรากฏในเอกสารหลักสูตรสถานศึกษาเป็นสิ่งที่สถานศึกษาต้องดำเนินการ ตั้งแต่ต้น คือ ขั้นตอนการกำหนดวิสัยทัศน์ จนกระทั่งการนำหลักสูตรสู่ห้องเรียน คือ ขั้นตอนในการจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ รวมทั้ง การบริหารจัดการหลักสูตรให้ประสบความสำเร็จ โดยใช้ศักยภาพทั้งของสถานศึกษาและชุมชนอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนา ผู้เรียนอย่างแท้จริง ประการสำคัญ หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องสามารถบอกให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง และบุคคลในชุมชนได้ทราบอย่างชัดเจนว่า จะมีการจัดการศึกษาอย่างไรในสถานศึกษานั้น ๆ ซึ่งเอกสารหลักสูตรสถานศึกษานั้นอาจมีหลายเล่ม ในเล่มแรกควรเป็นเล่มที่กำหนดภาพรวม และมีเล่มอื่น ๆ อีก ตามความเหมาะสม ซึ่งอาจจะแยกกลุ่มตามกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือหน่วย การเรียนรู้ ในการเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษานั้น ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ดังต่อไปนี้

- 8.1 วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์
- 8.2 โครงสร้างหลักสูตร
- 8.3 รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้
- 8.4 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
- 8.5 การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้
- 8.6 การวัดและประเมินผล
- 8.7 การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา
- 8.8 อื่นๆ

ทั้งนี้ สถานศึกษาอาจกำหนดหัวข้อเพิ่มเติม หรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความจำเป็น และเหมาะสม สำหรับเอกสารที่แยกกลุ่มสาระการเรียนรู้ สถานศึกษาสามารถกำหนดได้ตาม ความจำเป็นและความต้องการ ซึ่งประกอบด้วย วิสัยทัศน์การเรียนรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้ คุณภาพของผู้เรียนเมื่อจบช่วงชั้น โครงสร้างหลักสูตรของกลุ่มสาระการเรียนรู้ สาระ และ มาตรฐานการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค รายวิชา พื้นฐานและเพิ่มเติม หน่วยการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่ง การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล ในการจัดหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการภายในกลุ่มสาระ และระหว่างกลุ่มสาระ สถานศึกษาอาจจัดทำแบบแยกเล่มต่างหาก โดยกำหนดรูปแบบต่าง ๆ ตามความเหมาะสม เมื่อสถานศึกษาจัดทำร่างหลักสูตรสถานศึกษาตามหัวข้อดังกล่าวเสร็จ

เรียบร้อยแล้วสถานศึกษาจะต้องตรวจสอบแต่ละหัวข้อ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน จากนั้นนำร่างหลักสูตรดังกล่าวเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาขั้น พื้นฐาน เพื่อให้ความเห็นชอบ

5. บทบาทผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร และการจัดทำหลักสูตร สถานศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ถือเป็นหลักสูตรที่ กระจายอำนาจในการบริหารจัดการศึกษาให้กับสถานศึกษาทุกด้าน ทั้งด้านการบริหารวิชาการ และการบริหารจัดการศึกษา การใช้หลักสูตรเป็นกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติใน สถานศึกษา เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวนี้ ขึ้นอยู่กับการบริหารจัดการหลักสูตรที่มีคุณภาพ และได้รับการสนับสนุน ส่งเสริม ให้ความ ร่วมมือ จากบุคลากร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการหลักสูตรของ สถานศึกษา เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ ทุกฝ่ายจะต้องมีความรู้ มีความ เข้าใจรวมทั้งทราบบทบาท ภารกิจ หน้าที่ ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่ส่งเสริม สนับสนุน การใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไปใช้ในสถานศึกษา มีดังนี้

5.1 ผู้บริหารสถานศึกษา สถานศึกษาที่บริหารจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จได้ดี มีคุณภาพ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีผู้บริหารที่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษา และเข้าใจใน บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารอย่างถ่องแท้ สามารถนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง จึงนับเป็น องค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษา

5.1.1 คุณสมบัติของผู้บริหารสถานศึกษา

- 1) มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
- 2) มีความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษา และมุ่งมั่นในการสร้างระบบ คุณภาพให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา
- 3) เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างความร่วมมือ และประสานงานกับ ทุกฝ่ายเพื่อให้สถานศึกษาดำเนินกิจการต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 4) เป็นผู้สนับสนุนให้สถานศึกษาได้รับการพัฒนาอยู่ในระดับมาตรฐาน การประกันคุณภาพตลอดไป โดยให้การสนับสนุน ทั้งบุคลากรและผู้เรียน ร่วมมือกันพัฒนา สถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้

5.1.2 บทบาท / หน้าที่ของผู้บริหารสถานศึกษาตามหลักสูตรการศึกษา

ขั้นพื้นฐาน

- 1) จัดให้มีแผนพัฒนาสถานศึกษา เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร โดยร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่ายเพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตลอดจนสาระตามหลักสูตรของสถานศึกษา
- 2) จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา
- 3) สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานศึกษาได้รับรู้ และความสามารถจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคลากรแห่งการเรียนรู้
- 4) จัดให้มีการนิเทศภายใน เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตร
- 5) มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อปรับปรุง พัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชนและท้องถิ่น

5.2 ครูผู้สอน ครูเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการจัดการศึกษาให้ประสบความสำเร็จด้วยดี เพราะการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้น กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ ดังนั้น บทบาทของครูผู้สอนจะต้องปรับเปลี่ยนไป

5.2.1 บทบาท / หน้าที่ของครูผู้สอนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- 1) วางแผนสร้างหน่วยการเรียนรู้ กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้
  - 2) จัดทำแผนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนปฏิบัติจริงแสดงออกอย่างอิสระ และมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม
  - 3) จัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา จัดหาแหล่งการเรียนรู้อื่น ๆ ในชุมชน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ แหล่งผลิตศิลปหัตถกรรมพื้นบ้าน เป็นต้น
  - 4) พัฒนาคณะเองให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ทนต่อเหตุการณ์
  - 5) เป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติดีต่อเพื่อนครู และนักเรียน
  - 6) จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและสถานศึกษา ให้เอื้อต่อการเรียนรู้
- ให้มีบรรยากาศดึงดูดความสนใจ ทำทนายให้ผู้เรียนอยากมีส่วนร่วม
- 7) จัดการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ ที่สอดคล้องกับสภาพจริง

โดยประเมินจากการปฏิบัติ การสังเกต การสัมภาษณ์ จากแฟ้มสะสมงาน เป็นต้น

8) จัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อการพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้

9) จัดทำข้อมูลผู้เรียนเป็นรายบุคคล โดยให้มีการประสานกันระหว่างสถานศึกษา บ้านและชุมชน เพื่อการพัฒนาให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

5.3 ผู้เรียน กระบวนการจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด เพราะผู้เรียนเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษา เป็นเป้าหมายของการจัดการศึกษาของรัฐที่มุ่งหวังให้คนไทยมีความสมบูรณ์สมดุลทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรม การที่จะให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ เป็นคนดี มีปัญญาและมีความสุขนั้น ตัวผู้เรียนต้องปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการเรียนรู้ จากการเป็นผู้รับองค์ความรู้ มาเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตัวเอง มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง และเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจ และความสามารถของตนเอง

5.3.1 บทบาท / หน้าที่ของผู้เรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1) มีส่วนร่วมในการวางแผนการจัดการกระบวนการเรียนรู้ร่วมกับผู้ปกครอง และครูวางแผนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเอง

2) มีความรับผิดชอบ ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ บริหารจัดการเรียนรู้ของตนเองให้มีคุณภาพ

3) ปฏิบัติตนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ รู้วิธีแสวงหาความรู้ และสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง

4) มีการประเมินและพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

5) รักษาสิทธิและโอกาสในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี

6) มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับครูและเพื่อน ช่วยเหลือเกื้อกูล ซึ่งกันและกัน

5.4 ผู้ปกครอง การปฏิรูปการศึกษาที่มีขึ้นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีการเปิดโอกาสให้ทุกส่วนในสังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน บิดา มารดา หรือผู้ปกครองมีหน้าที่จัดให้บุตร หรือบุคคลที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ตลอดจนให้ได้รับการศึกษาต่อ นอกเหนือจากการศึกษาภาคบังคับตามความพร้อมของครอบครัว ผู้ปกครองจึงต้องให้ความร่วมมือและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ดูแลเอาใจใส่ผู้เรียนให้ได้พัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ

5.4.1 บทบาท / หน้าที่ของผู้ปกครองตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1) กำหนดแผนการเรียนรู้ของผู้เรียนร่วมกับครูและผู้เรียน

- 2) มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระของหลักสูตรและกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาหรือธรรมนูญสถานศึกษา
  - 3) สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ
  - 4) จัดบรรยากาศในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้
  - 5) อบรมเลี้ยงดู เอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียน
  - 6) สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น
  - 7) ร่วมมือกับครูและผู้เกี่ยวข้อง ประสานงานป้องกันและแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียน
  - 8) ปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้คู่คุณธรรมเป็นแบบอย่าง ที่ดีนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้
  - 9) มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน และในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
  - 10) จัดให้บุตร ธิดาหรือบุคคลในความดูแลได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี
- 5.5 ประชาชน การศึกษาของประเทศได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ และส่งผลต่อคุณภาพของพลเมืองไทยในอนาคต กล่าวคือ การจัดให้มีการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับทุกคน ประชาชนมีสิทธิในการมีส่วนร่วมกับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของตนเองตลอดจนการพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ มีการส่งเสริมให้ทุกส่วนในสังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ดังนั้น ประชาชนจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการมีส่วนร่วมพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด

5.5.1 บทบาท / หน้าที่ของประชาชนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- 1) มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระของหลักสูตร และแผนพัฒนาการศึกษาหรือธรรมนูญของสถานศึกษา
- 2) สนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาในด้านการจัดการเรียนรู้ ทรัพยากรทางการศึกษา เพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น
- 3) มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน
- 4) มีส่วนร่วมในการประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเพื่อให้สถานศึกษาเป็นสถานศึกษาชุมชนอย่างแท้จริง

5.6 ชุมชน พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรและการบริหารจัดการ ให้เกิดวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่กลมกลืนกับท้องถิ่น จึงได้กำหนดให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง สำหรับกระบวนการเรียนรู้ ให้มีการประสานความร่วมมือเพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนทรัพยากรเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา

5.6.1 บทบาท / หน้าที่ของชุมชนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

- 1) มีส่วนร่วมในการทำแผนพัฒนาสถานศึกษาหรือธรรมนูญสถานศึกษา
  - 2) มีส่วนร่วมในการกำหนดสาระตามหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความต้องการของสังคมและชุมชน
  - 3) เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง
  - 4) ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา
  - 5) มีส่วนร่วมในการตรวจสอบประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
6. เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

5.7 คณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของสถานศึกษา ในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนเป็นคนดี สถานศึกษาจำเป็นต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดี ซึ่งได้กำหนดเป็นคุณลักษณะอันพึงประสงค์นั้น จึงนับได้ว่ามีความสำคัญยิ่งและต้องสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการจัดการศึกษา สถานศึกษาจึงต้องมีคณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ขึ้นในสถานศึกษา โดยคณะกรรมการฯ มีบทบาทดังนี้

5.7.1 บทบาท / หน้าที่ของคณะกรรมการประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์

- 1) กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์มุ่งให้เกิดในตัวผู้เรียน
- 2) จัดบรรยากาศและจัดสภาพแวดล้อมภายในสถานศึกษา ให้มีความเอื้อต่อการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน
- 3) จัดระบบและเครื่องมือการประเมินด้านคุณลักษณะ
- 4) ประเมินผลรวมด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนเป็นรายบุคคล รวมทั้งของผู้เรียนแต่ละช่วงชั้น ร่วมกับครูผู้สอน ผู้ปกครองและผู้ที่เกี่ยวข้อง
- 5) เสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงสาระหลักสูตรของสถานศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะอันพึงประสงค์

6) สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากรทุกฝ่ายในสถานศึกษา เพื่อร่วมพัฒนา และสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ความหมายของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้ง ตามกฎกระทรวงว่าด้วยกำหนดจำนวนกรรมการ คุณสมบัติ วิธีการสรรหา การเลือกประธาน กรรมการและกรรมการ วาระการดำรงตำแหน่งและการพ้นจากตำแหน่งของคณะกรรมการ สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2546 ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า ในสถานศึกษาขนาดเล็ก ที่มีนักเรียน ไม่เกิน 300 คน ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 9 คน และสถานศึกษา ขนาดใหญ่ที่มีนักเรียนเกินกว่า 300 คน ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 15 คน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 1 - 5) ประกอบด้วย

1. ประธานกรรมการ
  2. กรรมการที่เป็นผู้แทนผู้ปกครอง จำนวน 1 คน
  3. กรรมการที่เป็นผู้แทนครู จำนวน 1 คน
  4. กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรชุมชน จำนวน 1 คน
  5. กรรมการที่เป็นผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 คน
  6. กรรมการที่เป็นผู้แทนศิษย์เก่า จำนวน 1 คน
  7. กรรมการที่เป็นผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาในพื้นที่ จำนวน 1 รูป หรือ 1 คน สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก และจำนวน 2 รูป หรือ 2 คน สำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่
  8. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 1 คน สำหรับสถานศึกษาขนาดเล็ก และ จำนวน 6 คน สำหรับสถานศึกษาขนาดใหญ่
  9. ผู้อำนวยการ เป็นกรรมการและเลขานุการ
- องค์ประกอบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สามารถจำแนกบุคลากร ได้เป็น 2 กลุ่ม ตามสถานภาพ ซึ่งสถานภาพ หมายถึง ฐานะ ตำแหน่งหรือเกียรติยศ ของ บุคคลที่ปรากฏในสังคม (ราชบัณฑิตยสถาน. 2525 : 779) คือ
1. บุคลากรภายในโรงเรียน
  2. บุคลากรภายนอกโรงเรียน

2. ความสำคัญของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นองค์คณะบุคคลที่จะต้องทำงานร่วมกับสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการศึกษาด้วยตนเองได้ตามกรอบที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น ความหลากหลายของบุคคลที่เข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ จึงเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ที่ต้องอาศัยความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ด้านต่าง ๆ บุคคลที่ได้รับการคัดเลือกเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นับว่ามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 1 - 5) ดังนี้

ผู้แทนผู้ปกครอง เป็นผู้สะท้อนปัญหา ความต้องการด้านคุณภาพทางการศึกษา และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของนักเรียนทั้งในส่วนของภาคหวังและสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้น และร่วมมือกับครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้ปกครองและชุมชนในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ผู้แทนครู เป็นผู้ที่มีความชำนาญในสายวิชาชีพครูมีความสำคัญต่อการนำเสนอข้อมูลด้านกระบวนการเรียนรู้ ปัญหาและความต้องการการสนับสนุน ช่วยเหลือ และรายงานผลการจัดการศึกษา

ผู้แทนองค์กรชุมชน เป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการ การพัฒนา ผู้เรียน ซึ่งเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของชุมชน และจะต้องให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา ทั้งในด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นและแหล่งเรียนรู้

ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหา ความต้องการที่ครอบคลุม ทั้งเขตพื้นที่บริการของสถานศึกษาและมีความสำคัญต่อสถานศึกษาด้านการขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณ ทรัพยากรทางการจัดการศึกษา เชื่อมโยงแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษากับแผนพัฒนาท้องถิ่น

ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา เป็นผู้ที่สะท้อนภาพของความรัก ความผูกพัน ความศรัทธา ความภาคภูมิใจต่อสถาบันการศึกษาที่ตนได้รับการศึกษา ช่วยจรรโลงคุณค่าของสถาบัน ไปสู่ศิษย์รุ่นหลังให้ประสบความสำเร็จในการศึกษาเช่นกัน

ผู้แทนพระภิกษุสงฆ์และหรือผู้แทนองค์กรศาสนาอื่นในพื้นที่ เป็นผู้นำเสนอและเติมเต็มข้อมูลด้านคุณธรรม จริยธรรมตามหลักธรรมของศาสนา ซึ่งเป็นส่วนที่มีสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีของสังคม

ผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ ช่วยเสริมให้สถานศึกษาจัดการศึกษาได้ครอบคลุมในทุกด้าน อย่างมีคุณภาพประสิทธิภาพ ทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งและมีการพัฒนาที่ยั่งยืน

ผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะกรรมการและเลขานุการซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของสถานศึกษา เป็นบุคคลสำคัญที่จะสะท้อนภาพของการบริหารจัดการ ผู้ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา สร้างแรงจูงใจ กระตุ้นการทำงาน ทบทวนรายงาน สะท้อนความคิด เปิดโอกาสให้ผู้แทนแต่ละกลุ่มได้แสดงบทบาทอย่างเต็มที่ จัดเตรียมการประชุม บันทึกการประชุม รายงานผลการประชุม และสนับสนุนด้านอุปกรณ์ ห้องประชุม วัสดุใช้สอย เป็นต้น รวมทั้งนำมติข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากที่ประชุม ไปสู่การปฏิบัติ

สรุปได้ว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นคณะบุคคลที่มีความสำคัญในการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมที่สำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นจึงต้องอาศัยผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาหลากหลาย และเข้าใจการศึกษา มีความมุ่งมั่น มีเวลาที่จะอุทิศแรงกายแรงใจพัฒนาสถานศึกษาของชุมชนให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานตามที่ชุมชน สังคม และประเทศชาติต้องการ ซึ่งจะส่งผลให้ชุมชน สังคมเข้มแข็ง และประเทศชาติเจริญก้าวหน้า

3. บทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บทบาท หน้าที่ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในส่วนที่กำหนดไว้ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2543 มีความสำคัญยิ่ง ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบนี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรับรู้บทบาท หน้าที่ของตนเองและควรรอบรู้ในเรื่องของการจัดการศึกษาพอสมควร เพื่อสามารถปฏิบัติงานตามบทบาท หน้าที่ได้อย่างถูกต้อง และมีประสิทธิภาพต่อการบริหารโรงเรียน รายละเอียดของบทบาท หน้าที่ต่าง ๆ ของคณะกรรมการสถานศึกษามีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2543 : 29 - 41) มีดังนี้

3.1 กำหนดนโยบาย แผนแม่บท และแผนพัฒนาของสถานศึกษา

นโยบายและแผนพัฒนาสถานศึกษาเปรียบเสมือน “เข็มทิศ” ที่จะนำพาสถานศึกษา มุ่งไปสู่เป้าหมายปลายทางของความสำเร็จ ดังนั้น เพื่อให้แผนพัฒนาสถานศึกษา มีความสอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น คณะกรรมการสถานศึกษาจะเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการเสนอปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ดังนั้น คณะกรรมการสถานศึกษา จึงมีบทบาท หน้าที่ ดังนี้

3.1.1 ศึกษาหาความรู้และทำความเข้าใจ เรื่องการวางแผนและการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา จากเอกสารและแหล่งความรู้ต่าง ๆ

3.1.2 แต่งตั้งคณะกรรมการในการจัดทำร่างนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

3.1.3 พิจารณากำหนดนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา

3.2 ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของสถานศึกษา

ก่อนสิ้นปีงบประมาณ สถานศึกษาต้องนำนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษามาจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อใช้เป็นกรอบการปฏิบัติงานในปีงบประมาณต่อไป ทั้งนี้แผนปฏิบัติการดังกล่าว จะต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาก่อน ดังนั้นคณะกรรมการสถานศึกษา จึงมีบทบาท หน้าที่ ดังนี้

3.2.1 ศึกษา นโยบาย แผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา พิจารณาเห็นชอบแต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี พิจารณาให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปี ให้การสนับสนุนการดำเนินการตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษากำกับ ติดตามการดำเนินการตามแผนของสถานศึกษา

3.3 ให้ความเห็นชอบในการจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

สถานศึกษาชั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรให้สอดคล้องสภาพปัญหา ความต้องการของชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ คณะกรรมการสถานศึกษา จะต้องช่วยเสนอแนะความต้องการของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี จึงมีบทบาท หน้าที่ ดังนี้

3.3.1 ศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำเสนอให้สถานศึกษาไว้ใช้เป็นข้อมูลประกอบการจัดทำสาระหลักสูตร

3.3.2 ให้ความเห็นชอบในสาระหลักสูตรที่สถานศึกษาจัดทำ

3.3.3 ส่งเสริมและสนับสนุนให้สถานศึกษา ได้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.4 กำกับและติดตาม การดำเนินการตามแผนของสถานศึกษา

ในการดำเนินงานของสถานศึกษา เมื่อสถานศึกษาได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาแล้ว และสถานศึกษาได้ดำเนินการไปแล้ว มีผลการดำเนินการเป็นอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคหรือไม่ อย่างไร เป็นเรื่องที่คณะกรรมการสถานศึกษาจะต้องรับรู้เพื่อจะได้เข้ามาให้การสนับสนุนหรือแก้ปัญหา เพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้นคณะกรรมการสถานศึกษา จึงมีบทบาท หน้าที่ ดังนี้

3.4.1 ศึกษาแนวทางการดำเนินการปฏิทินการ และปฏิบัติงานตาม
แผนปฏิบัติการของสถานศึกษา

3.4.2 รับทราบรายงานผลการปฏิบัติงานตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา
รวมทั้งให้ ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

3.4.3 ติดตาม ดูแล ช่วยเหลือ แก้ปัญหา ส่งเสริม สนับสนุนให้สถานศึกษา
สามารถดำเนินการจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ

3.5 ส่งเสริม สนับสนุนให้เด็กทุกคนในเขตบริการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
อย่างทั่วถึง มีคุณภาพ และได้มาตรฐาน

คณะกรรมการสถานศึกษา เป็นบุคคลที่อยู่ในท้องถิ่น และมีความใกล้ชิดกับ
ผู้ปกครองนักเรียน รู้สภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่นเป็นอย่างดี สามารถร่วมกับ
สถานศึกษา กำหนดแนวทางที่จะทำให้เด็กทุกคนเข้าเรียนอย่างทั่วถึงและได้เรียนอย่างมี
คุณภาพ คณะกรรมการสถานศึกษา จึงมีบทบาท หน้าที่ คือ

3.5.1 ร่วมมือและสนับสนุนการดำเนินการ เพื่อจัดทำข้อมูลพื้นฐานของเด็ก
ในเขตบริการของโรงเรียน

3.5.2 ประสานความร่วมมือ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจกับประชาชนทั่วไป
และผู้ปกครองของนักเรียน ให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา

3.5.3 สนับสนุน ช่วยเหลือเด็กที่ขาดแคลน หรือมีความต้องการช่วยเหลือ
เป็นพิเศษ เพื่อให้สามารถได้เรียนจนจบหลักสูตร

3.6 ส่งเสริมให้มีการพิทักษ์สิทธิเด็ก ดูแลเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มี
ความสามารถพิเศษ สิทธิและความเสมอภาคในการที่เด็กทุกคนจะต้องได้รับการศึกษา ไม่ว่าจะ
จะเป็นเด็กที่มีความพิการ เด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ เด็กทุกคนจะต้อง
ได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ คณะกรรมการสถานศึกษาจึงมีบทบาท หน้าที่ คือ

3.6.1 ศึกษาข้อมูลของเด็กที่มีความพิการ เด็กด้อยโอกาส และเด็กที่มี
ความต้องการพิเศษในท้องถิ่น เพื่อเสนอข้อมูลให้กับสถานศึกษา

3.6.2 สนับสนุนสิ่งต่าง ๆ ที่จะป็นสื่อ หรือเครื่องมือ หรืออุปกรณ์การเรียน
และสิ่งอำนวยความสะดวกให้กับสถานศึกษา เพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

3.6.3 สนับสนุน ส่งเสริมเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ให้ได้รับการพัฒนา
อย่างเต็มศักยภาพ

3.7 เสนอแนวทางการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการด้านวิชาการ งบประมาณ

บริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไปของสถานศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการได้กระจายอำนาจในด้านการบริหารและการจัดการศึกษา ในการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป ให้สถานศึกษาดำเนินการเพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการบริหารมากขึ้น คณะกรรมการสถานศึกษาในฐานะเป็นผู้กำหนดนโยบายการบริหารงานของสถานศึกษา ข้อเสนอแนะจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่การปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษาจึงมีบทบาท หน้าที่ คือ

3.7.1 เสนอแนะแนวทางในการบริหารและจัดการในการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไปของสถานศึกษา

3.7.2 ร่วมเป็นคณะทำงาน ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับภารกิจของสถานศึกษาในการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคลและการบริหารงานทั่วไป เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.8 ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนการเป็นวิทยากร ภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกวัย รวมทั้ง สืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับของบุคคลในท้องถิ่น เป็นผู้ที่สามารถระดมทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอกท้องถิ่นมาช่วยในการพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษาได้เป็นอย่างดี รวมทั้ง สามารถที่จะเข้ามาช่วยเสริมสร้างการพัฒนาของนักเรียนในหลาย ๆ ด้าน จึงมีบทบาท หน้าที่ ดังนี้

3.8.1 ร่วมกำหนดแนวทางในการระดมทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งภายนอก ภายในท้องถิ่น เพื่อนำมาพัฒนาคุณภาพการศึกษา

3.8.2 ส่งเสริมการใช้วิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การเชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านวิชาชีพในท้องถิ่นมาให้ความรู้กับนักเรียน โดยการจัดหาและเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นวิทยากรภายนอก

3.8.3 สนับสนุนการจัดกิจกรรม เพื่อสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ โดยร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินการ

3.9 เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางแห่งวิทยาการของชุมชนและมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น

คณะกรรมการสถานศึกษาเป็นผู้แทนของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้อยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่ บทบาทในฐานะกรรมการสถานศึกษาจะทำหน้าที่เป็นตัวแทนสถานศึกษา เสริมสร้างความสัมพันธ์กับประชาชนหรือองค์กรต่าง ๆ ให้เห็นถึงความสำคัญของสถานศึกษา นำสถานศึกษาเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น ได้เป็นอย่างดี คณะกรรมการสถานศึกษา จึงมีบทบาท หน้าที่ ดังนี้

3.9.1 ประสานกับประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน ให้เข้ามาร่วมกันพัฒนา ปรับปรุงสถานศึกษาให้มีความพร้อมที่จะเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และเป็นแหล่งที่จะให้บริการชุมชน

3.9.2 ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสถานศึกษา ประสานสัมพันธ์กับชุมชนและองค์กรภายนอก ให้เห็นถึงความสำคัญของสถานศึกษาและใช้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยาการของชุมชน และเป็นแหล่งบริการชุมชน

3.9.3 สนับสนุนให้สถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและท้องถิ่น ทั้งด้านขนบธรรมเนียม ประเพณี รวมถึงกิจกรรมทางวิชาการ เพื่อพัฒนาความเป็นอยู่ของประชาชน

3.10 ให้ความเห็นชอบในรายงานผลการดำเนินงานประจำปี ของสถานศึกษาก่อนรายงานต่อสาธารณชน

คณะกรรมการสถานศึกษา มีส่วนรับผิดชอบในการดำเนินงานของสถานศึกษา เมื่อสิ้นปี สถานศึกษาจะต้องจัดทำสรุปรายงานการดำเนินงานเสนอต่อคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อรับทราบ และให้ความเห็นชอบ ก่อนรายงานต่อสาธารณชน คณะกรรมการสถานศึกษาจึงมีบทบาท หน้าที่ ดังนี้

3.10.1 รับทราบ และให้ความเห็นชอบการรายงานผลการดำเนินงานประจำปี ของสถานศึกษา

3.10.2 เสนอแนะ และให้ข้อคิดเห็น เพื่อปรับปรุงรายงานผลการดำเนินงานประจำปีของสถานศึกษาให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนที่สถานศึกษาจะนำไปเผยแพร่ต่อสาธารณชน

3.11 แต่งตั้งที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการ เพื่อดำเนินงานตามระเบียบ ตามที่เห็นสมควร

นอกจากคณะกรรมการสถานศึกษาแล้ว มีผู้นำของชุมชนหรือประชาชนทั่วไปในท้องถิ่นอีกไม่น้อยที่ยินดีเข้ามาช่วยในการพัฒนาสถานศึกษา ดังนั้น เพื่อเปิดโอกาส

ให้บุคคลดังกล่าวได้เข้ามามีส่วนร่วม คณะกรรมการสถานศึกษา จึงมีบทบาทสำคัญที่จะสรรหาบุคคล เพื่อแต่งตั้งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาและหรือคณะอนุกรรมการต่าง ๆ เพื่อช่วยในการดำเนินงานในการกิจให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น คณะกรรมการสถานศึกษา จึงมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

3.11.1 พิจารณาแต่งตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษา และหรือคณะอนุกรรมการตามภารกิจของคณะกรรมการสถานศึกษา ตามความจำเป็นและเหมาะสม

3.11.2 ส่งเสริม สนับสนุน เป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาให้คณะอนุกรรมการได้ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มศักยภาพ ในการช่วยเหลือกิจกรรมของสถานศึกษา

3.12 ปฏิบัติการอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย จากหน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้น

การปฏิบัติงานของคณะกรรมการสถานศึกษา นอกจากภารกิจตามที่ระเบียบกำหนดไว้ ยังมีหลายสิ่งหลายอย่างที่จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือ และได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการสถานศึกษา เช่น เรื่องงานนโยบาย หรือเรื่องเร่งด่วนที่หน่วยงานต้นสังกัดได้แจ้งให้สถานศึกษาปฏิบัติ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้น ถ้าได้รับความร่วมมือได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการสถานศึกษา ก็จะทำให้งานในการกิจของสถานศึกษา ประสบความสำเร็จได้รวดเร็วขึ้น คณะกรรมการสถานศึกษา จึงมีบทบาท หน้าที่ ดังนี้

3.12.1 รับทราบ ให้ความเห็นและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานตามภารกิจที่หน่วยงานต้นสังกัดของสถานศึกษานั้นมอบหมาย

3.12.2 ให้ความร่วมมือ ส่งเสริม และสนับสนุนการดำเนินการ ในการกิจที่สถานศึกษาจะต้องปฏิบัติ ตามงานที่ได้รับมอบหมายให้บังเกิดผลสำเร็จ

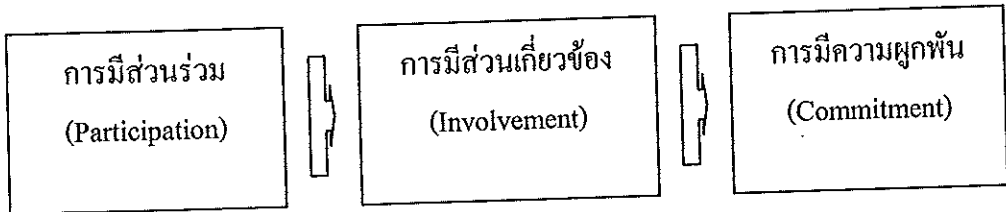
การบริหารแบบมีส่วนร่วม

1. ความหมายของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

การบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงและให้ความหมาย ไว้ดังนี้

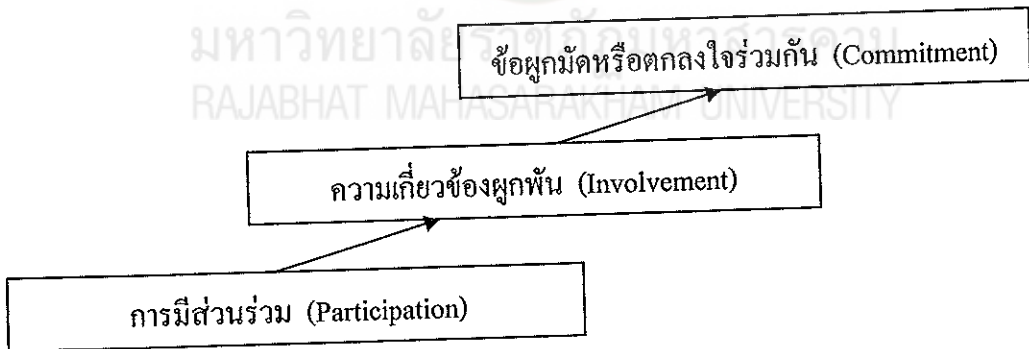
เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2537 : 16) กล่าวถึง ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ว่าเป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ หรือในกิจกรรมต่าง ๆ อาจจะเป็นการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจหรือในกระบวนการบริหาร ประสิทธิภาพขององค์กรขึ้นอยู่กับความร่วมมือของปณูญา คือ การให้บุคคลมีส่วนร่วมมีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการดำเนินการหรือปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ

ขององค์กร เป็นผลให้บุคคลนั้นมีความผูกพัน (Commitment) ต่อกิจกรรมในองค์กรในที่สุด ซึ่งแสดงได้ดังแผนภูมิที่ 1 ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงผลการมีส่วนร่วมในองค์กร

เอกชัย กี่สุขพันธ์ (2538 : 14) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม หมายถึง รูปแบบของความเกี่ยวข้องผูกพันร่วมกัน (Involvement) ของสมาชิกในการประชุม หรือ เพื่อตัดสินใจและควบคุมการทำงานร่วมกัน โดยแสดงระดับความผูกพัน ได้ดังแผนภูมิที่ 2

แผนภูมิที่ 2 แสดงระดับความผูกพันของสมาชิก

อรพินท์ สัพโชคชัย (2538 : 2) ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม (Participation) ไว้ว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมของสมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) สมาชิกทุกคน จะร่วมรับประโยชน์ และร่วมลงทุนลงแรงในกิจกรรมขององค์กรด้วย จึงเป็นการมีส่วนร่วมตามความหมายที่เป็นรูปธรรม

อลิซัย พันธเสน (2539 : 163) กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชน (Popular Participation) ว่า อาจจะไม่เป็นที่เข้าใจแพร่หลายของหมู่คนในชนบท เหมือนกับที่นักพัฒนาบางคนแสดงความคิดเห็น แต่ชาวบ้านเป็นคนที่เข้าใจนามธรรม รูปธรรมของการร่วมมือกัน การแบ่งปัน การมีส่วนร่วมกันในกิจกรรมของชุมชน ชาวบ้านมีประสบการณ์และความสามารถจะควบคุมตนเองได้ โดยไม่พึ่งสถาบันอื่นจากภายนอกเข้ามาควบคุม การนำภาษาที่เข้าใจยากมาเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา เช่น ภาษาที่ใช้ระเบียบกฎหมายต่าง ๆ จึงน่าจะเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการพัฒนา

ธรรมรส โชติกุลขร (2540 : 223 - 224) กล่าวไว้ว่า ธรรมชาติของการมีส่วนร่วมในการบริหาร หรือการบริหารโดยเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมคืออะไรนั้น เป็นการยากที่จะให้คำอธิบายที่ชัดเจนทุกแง่มุม บางท่านได้ให้คำนิยามว่า “participation is mental and emotion Involvement of persons in group situations that encourage them to contribute to group goals and share responsibility for them.” คำจำกัดความดังกล่าว มีประเด็นที่สำคัญ 3 ประการ คือ การมีส่วนร่วม การมีส่วนช่วย และการมีส่วนรับผิดชอบ

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541 : 23) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชน ไม่ว่าจะส่วนบุคคลหรือกลุ่มบุคคล เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำในกิจกรรมที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน

สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง รูปแบบของความเกี่ยวข้องผูกพันร่วมกันของบุคคล กลุ่มบุคคล สมาชิกผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ในชุมชน ได้เข้ามาเข้ามาช่วยเหลือ สนับสนุน ทำประโยชน์ ร่วมดำเนินในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน หรือสังคม ตั้งแต่เริ่มต้นขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย กล่าวคือ การเข้ามามีส่วนร่วม ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมลงมือปฏิบัติ กำกับ ติดตาม ประเมินผล และร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานต่าง ๆ ตลอดจนสมาชิกได้มีส่วนร่วมในการรับสิทธิรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการดำเนินการในกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน

2. แนวคิดของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

สำหรับแนวคิดของการบริหารแบบมีส่วนร่วม ได้มีนักวิชาการและนักการศึกษา กล่าวถึงไว้ ทั้งที่สอดคล้องกัน และแตกต่างกัน ดังนี้

เจือจันทร์ จงสถิตอยู่ (2539 : 124) ได้กล่าวไว้ว่า การปรับเปลี่ยนกระบวนการจัดทำแผนการศึกษา ต้องให้ประชาชนและชุมชนทุกกลุ่มอาชีพ มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น สังคมทุกส่วนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อเครือข่ายและกลไกการกระจายอำนาจ สร้างระบบประกันการศึกษาที่ตรวจสอบได้ โดยไม่ห่วงภาพพจน์หรือการปกป้ององค์กรของตนเองให้อยู่รอด

ประเวศ วะสี (2539 : 19) ได้กล่าวถึง การมีส่วนร่วมของประชาชนว่า ทุกคนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจนทำให้การศึกษาเป็นประเด็นทางการเมืองและสังคม ทั้งหมดจะต้องเข้าใจว่า สังคมต้องเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ชุมชนต้องเสนอแนะและเข้ามามีส่วนร่วมผลักดันนโยบายทางการศึกษา กำกับ ติดตามและตรวจสอบ ตลอดจน ส่งเสริมบทบาทของชุมชน ประชาคม และสร้างประชาสังคม (Civil Society) ซึ่งทั้งหมดเป็นหัวใจสำคัญที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็งของสังคม

ธรรมรส โชติกุลธร (2540 : 220) ได้กล่าวถึง แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม ไว้ว่า

1. การบริหารโดยมีส่วนร่วม เป็นรูปแบบการบริหารที่ผู้บริหารจะต้องใช้ ยุทธศาสตร์ระดมกำลังความคิด จิตใจ ให้เกิดพลังทางการบริหาร โดยพฤติกรรมการบริหารที่เอื้อต่อรูปแบบการบริหาร
2. การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการบริหารที่องค์กรจะได้ทั้งมือ หัวใจ และความคิด เป็นการบริหารที่มีประสิทธิภาพ ตามความคาดหวังทางการบริหาร โดยได้รับการพิสูจน์จากการวิจัยตามเงื่อนไขต่างๆ แล้ว
3. การบริหารแบบมีส่วนร่วม เป็นการจัดกิจกรรมให้ผู้ปฏิบัติงานร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ตั้งแต่ระดับกลุ่มเล็ก ๆ จนกระทั่งเป็นกิจกรรมที่มีความรับผิดชอบมากขึ้น และมีความหลากหลาย
4. การนำการบริหารแบบมีส่วนร่วมไปใช้ ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ ตัวผู้บริหาร บรรยากาศขององค์กร นิสัยและความคิดเห็นของผู้ร่วมงานในองค์กร

สมยศ นาวิการ (2540 : 80) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม ไว้ว่า ทุกคนสามารถปรับปรุงการทำงานของเขาได้ หากเขามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การบริหารแบบมีส่วนร่วมให้ความสำคัญกับบุคคลและกลุ่มงาน ทำให้การบริหารแบบมีส่วนร่วมได้รับการยอมรับในการปฏิบัติงานของผู้บริหารในปัจจุบันนี้มากขึ้น

ลีปปนนท์ เกตุทัต (2541 : 17) ให้แนวคิด การบริหารแบบมีส่วนร่วม ไว้ว่า ชุมชนและประชาชน ต้นตัวเคลื่อนไหวเรียกร้องผลักดันการศึกษาในชุมชนเอง จะเป็นกลไกที่สำคัญที่สุดที่ใฝ่รอมานาน ในการยกระดับการศึกษาของประเทศนั้น หมายถึง รัฐเกื้อหนุน ชุมชนมีพลัง การปฏิรูปการศึกษาจึงจะประสบผลสำเร็จ

สุรัฐ ศิลปอนันต์ (2542 : 8 - 11) ให้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการปฏิรูป การศึกษาว่า การปฏิรูปการศึกษาจะต้องให้ผู้เรียน ครู ผู้บริหาร ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วม อย่างจริงจัง เริ่มตั้งแต่ การวางแผน การพัฒนาสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน การพัฒนา ปรับปรุงสถานศึกษา และการติดตาม ประเมินผล โดยการปฏิรูประบบบริหาร และการจัดการ ให้มีเอกภาพ และมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยเน้นให้สถานศึกษา เป็นหน่วยงานวางแผน ยุทธศาสตร์ของการจัดการศึกษาในท้องถิ่น เปิดโอกาสให้บุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน และองค์กร พัฒนาระบบการวางแผน ระดม จัดสรรทรัพยากร การควบคุม กำกับ ติดตามและประเมินผล ที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษา และเปิดโอกาสการมีส่วนร่วมให้ หน่วยงาน ทั้งภาครัฐ และภาคเอกชน องค์กรท้องถิ่น และผู้ประกอบการได้เข้ามามีส่วนร่วม เป็นคณะกรรมการหรือคณะทำงานทุกระดับ เพื่อสร้างแนวร่วมการปฏิรูปการศึกษาให้เกิดขึ้น ในสังคมและชุมชน

สรุปได้ว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วม ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องควรเข้ามามีส่วนร่วมใน การดำเนินงานในทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเริ่มวางแผนร่วมกัน การปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ร่วมกัน การช่วยกันติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลร่วมกัน หากเป็นการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ที่สามารถสนองตอบความต้องการของชุมชน สังคมและท้องถิ่นได้ นับว่าเป็นการจัดการศึกษาที่มี คุณภาพ และสถานศึกษาที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกแห่ง ควรอาศัยการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยผ่านทางคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

3. รูปแบบของการบริหารแบบมีส่วนร่วม

สำหรับรูปแบบของการบริหารแบบมีส่วนร่วม มีนักวิชาการและนักการศึกษา กล่าวถึงไว้ สอดคล้องและแตกต่างกันในรายละเอียด ดังนี้ คือ

บัญญัติ แก้วส่อง (2539 : 28) กล่าวถึง แนวคิดทฤษฎีของ Cohen และ Uphoff โดยจำแนกรูปแบบ หรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการ การตัดสินใจ ประการแรกที่ต้องกระทำ ก็คือ กำหนดความต้องการ และจัดลำดับความสำคัญ

จากนั้น ก็เลือกนโยบายและประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้จะเป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงการวางแผน การดำเนินการ และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้น จะได้จากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้าง และจะทำประโยชน์ได้โดยวิธีใด เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงาน ประสานงาน และการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับผลประโยชน์ นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ ทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึง การกระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้รวมทั้ง ผลที่เป็นประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบ ที่เป็นผลเสียของโครงการซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมินผลนั้น สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต ก็คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Perferences) และความคาดหวัง (Expectations) ซึ่งจะมีอิทธิพล สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

ประยูร อาษานาม (2541 : 19) กล่าวถึง รูปแบบการมีส่วนร่วมไว้ว่า การทำงานเป็นทีมมีหลายรูปแบบ เช่น คณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ เป็นต้น โดยทั่วไปลักษณะการทำงานก็คล้าย ๆ กัน กล่าวคือ มีผู้นำทีมงานและสมาชิกในทีมงาน ถ้าหากคนในทีมงานมีประสบการณ์การทำงานในรูปคณะกรรมการ จะสามารถประยุกต์ใช้กับงานคณะกรรมการหรือคณะทำงานอื่น ๆ ได้

สรุปได้ว่า รูปแบบของการบริหารแบบมีส่วนร่วมนั้น เป็นการทำงานเป็นทีมอาจมีหลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับสภาพงาน และสถานการณ์ เช่น คณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ เป็นต้น โดยทั่วไปแล้วมีลักษณะการทำงานคล้าย ๆ กัน อาจจำแนกรูปแบบ หรือขั้นตอนของการมีส่วนร่วมไว้ 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการคิดและการตัดสินใจ (Decision Making) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงาน (Implementation) ขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการวัดผลประเมินผล (Evaluation) และขั้นตอนการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits)

4. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม

สำหรับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมนั้น ได้มีนักการศึกษาได้เสนอแนะไว้สอดคล้องกัน ดังนี้ คือ

ประเวศ วะสี (2539 : 41) เสนอแนะว่า ในกระบวนการของการมีส่วนร่วมนั้น วิธีการสร้างพลังสร้างสรรค์ ให้เข้าถึงประชาชน เพื่อจะได้ข้อมูลและวิธีการพัฒนานั้น ทฤษฎีและวิธีการบริหารที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง คือ AIC ซึ่งเป็นทฤษฎีและการบริหารที่พัฒนาขึ้นมาใหม่ เป็นทฤษฎีที่ใช้กับการพัฒนาที่ยั่งยืนและสลับซับซ้อน เช่น งานพัฒนาชนบท หรืองานที่มีลักษณะต่อไปนี้ การพัฒนาคนและการพัฒนาองค์กรชุมชน องค์กรเอกชน งานทางการเกษตร งานการปกครอง งานกระทรวงศึกษาธิการ และงานนโยบายของรัฐบาล เป็นต้น

Davis (2532 : 56 ; อ้างอิงมาจาก ศาสตราจารย์ ชินโน. 2545 : 22) ได้เสนอแนะการสร้างเงื่อนไขเพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมไว้ดังนี้

1. จะต้องใช้เวลาเพียงพอ เพื่อสร้างบรรยากาศมีส่วนร่วมก่อนดำเนินการตามที่พึงประสงค์ การมีส่วนร่วมจะเกิดขึ้นยากในสถานการณ์อันฉุกเฉิน
2. การมีส่วนร่วมในงาน ต้องไม่ฝ่าฝืนค่านิยมทางเศรษฐกิจของมวลสมาชิกผู้ร่วมงาน ไม่อาจใช้เวลาทั้งหมดในการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมทุกเรื่องได้
3. หัวข้อของการมีส่วนร่วม จะต้องสอดคล้องกับผู้มีส่วนร่วมในองค์การ หรือบางหัวข้อที่มวลสมาชิกมีความสนใจร่วมกัน หรืองานที่มีความยุ่งยากในการปฏิบัติ
4. ผู้มีส่วนร่วมต้องมีความรู้ ขยันหมั่นเพียร และมีความรู้เรื่องการมีส่วนร่วม

Vroom และ Yetton (2534 : 48 ; อ้างอิงมาจาก ศาสตราจารย์ ชินโน. 2545 : 23) ได้เสนอแนวทางในการที่จะกำหนดว่า เมื่อไรจึงควรจะมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใดในการตัดสินใจ Vroom และ Yetton ได้เสนอแนะว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจนั้น ควรจะขึ้นกับธรรมชาติของปัญหา และสถานการณ์ในการกำหนดรูปแบบและปริมาณของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การตัดสินใจนั้นมีทางเลือก 5 วิธี ตั้งแต่ผู้บริหารตัดสินใจเองคนเดียว (Unilateral) จนถึงการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจอย่างเต็มที่ (Shared) ทางเลือกในการตัดสินใจทั้ง 5 วิธี มีดังนี้

1. ผู้บริหารใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้ว
2. ผู้บริหารแสวงหาข้อมูลจากผู้อื่น แล้วตัดสินใจเอง
3. ผู้บริหารหารือกับผู้เกี่ยวข้องเป็นรายคน ได้ข้อเสนอแนะแล้วตัดสินใจเอง

4. ผู้บริหารปรึกษากับผู้เกี่ยวข้องเป็นกลุ่ม แสวงหาความคิดเห็นร่วมกัน โดยการอภิปรายแล้วตัดสินใจ

5. ผู้บริหารร่วมคิดกับกลุ่ม เกี่ยวกับสถานการณ์และปัญหา แล้วจึงให้กลุ่มตัดสินใจ

การพัฒนาที่ยู่งยาก สับสนและขัดแย้ง ไม่มีพลังสร้างสรรค์ที่เพียงพอและยากต่อการบริหารจัดการ ทฤษฎี AIC จะสร้างวิธีการและระบบให้มาเรียนรู้ด้วยกัน โดยคำนึงถึงมิติทางสังคม จิตใจ วิทยาศาสตร์และการบริหารจัดการวิธีการนี้ มีการนำไปใช้หลายประเทศทั่วโลกและกระบวนการ AIC มาจากคำต่อไปนี้

A หมายถึง Appreciation คือ ช่วงซาบซึ้ง ในคุณค่า ทุกคนพูดถึงระบบความคิด จินตนาการ เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ย่อมเกิดอิสรภาพและพลังสร้างสรรค์

I หมายถึง Influence คือ ช่วงปฏิสัมพันธ์ หรืออิทธิพล หรืออิทธิพลระหว่างกัน ทุกคนแสดงจินตนาการอย่างเต็มที่ แต่ความจริงนั้นมีข้อจำกัด ช่วยกันคิดว่าทำอย่างไร จึงจะนำไปสู่การนำความคิดนั้นให้กลายเป็นพันธะทางสังคม ที่ต้องนำไปปฏิบัติเป็นแผนกลวิธี

C หมายถึง Control คือ การเปลี่ยนแผนกลวิธี แผนการปฏิบัติมีการปรับปรุงแก้ไขและประสานสัมพันธ์

เหตุผลที่ทฤษฎี AIC ใช้ได้ผลดี เป็นเพราะ ได้เรียนรู้จากการทำงานร่วมกัน โดยมีการร่วมอุดมการณ์ หรือให้คุณค่าแก่กัน เรียนรู้จากกัน ค้นพบปัจจัยร่วมจากการใช้ชีวิตและทำงานร่วมกัน ค้นพบว่า แต่ละคนมีทักษะและการเจรจาต่อรอง เพื่อใช้ทรัพยากรร่วมกัน เพื่อบรรลุความต้องการร่วมกัน เป็นการให้สัญญาต่อสาธารณะถึงพันธะสัญญาที่ลงมือกระทำในสิ่งที่เข้าใจและเห็นคุณค่าร่วมกัน จึงเป็นวิธีการที่เป็นองค์รวม (Holistic Method)

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแบบมีส่วนร่วม สรุปได้ว่าการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการเข้าถึงประชาชน เพื่อที่จะได้ข้อมูลและวิธีการในการพัฒนา ผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีความรู้ในเรื่องเหล่านั้น ส่วนรูปแบบและปริมาณของระดับการมีส่วนร่วม ควรจะขึ้นกับภาระของงานที่จะทำ แนวทางการทำงาน ธรรมชาติของปัญหา และสถานการณ์ สำหรับการมีส่วนร่วมในการบริหารงานโรงเรียนในรูปแบบของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้อำนวยการสถานศึกษาซึ่งทำหน้าที่กรรมการและเลขานุการ จึงควรเลือกแนวทางการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม โดยอาจขึ้นตอนหรือนำวิธีการของทฤษฎีกระบวนการใช้พลังสร้างสรรค์ (AIC) เข้าไปประยุกต์ใช้ เพื่อประสิทธิผลของงานก็ได้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

मुख วิสัย (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารหลักสูตรท้องถิ่นใน โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน กลุ่มกรรมการพื้นฐานอาชีพ หรือการงานและอาชีพ และคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สายประชาชน มีความคิดเห็น ต่อสภาพการดำเนินการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ด้านการจัดทำ คำอธิบายรายวิชา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ไม่แตกต่าง

2. สภาพของปัญหาการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม ทั้ง 4 ด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนกลุ่มกรรมการพื้นฐานอาชีพหรือการงานและอาชีพ และคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานสายประชาชน มีความคิดเห็นต่อปัญหาการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ด้านบุคลากร และผู้เกี่ยวข้อง ด้านงบประมาณ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ด้านวัสดุ อุปกรณ์ ครุภัณฑ์ และด้านการจัดการ ไม่แตกต่าง

3. ข้อเสนอแนะแนวทางในการบริหารหลักสูตรท้องถิ่น ของโรงเรียน ประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดมหาสารคาม กลุ่มตัวอย่างเสนอแนะ มากที่สุดในแต่ละด้าน ดังนี้ (1) ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้เข้าร่วมอบรม สัมมนาและพัฒนาตนเองอยู่เสมอ (2) ควรส่งเสริมให้บุคลากรได้นำวัสดุ อุปกรณ์ที่เป็นทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ (3) ควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อจัดอบรม สัมมนามูลคณาการในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และ (4) ควรอบรมสัมมนาให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

สมชาย แก้วชนะ (2544 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัย บทบาทการมีส่วนร่วม ในการบริหารงานวิชาการของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา เขตพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ 5 สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัย พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมในการบริหารงานวิชาการ อยู่ในระดับ ปานกลาง 3 อันดับแรก คือ การส่งเสริมการสอน งานห้องสมุด วัสดุประกอบหลักสูตรและ สื่อการเรียนการสอน ส่วนความต้องการในการเข้ามามีส่วนร่วมในด้านการบริหารงานวิชาการ ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น อยู่ในระดับมาก

สำราญ หาญประเสริฐ (2544 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ผลจากการวิจัย พบว่า คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง เกือบทุกด้าน คณะกรรมการกลุ่มตัวแทนชุมชน มีส่วนร่วมน้อยทุกด้าน คณะกรรมการส่วนที่เป็นครูและผู้บริหาร มีส่วนร่วมมากเกือบทุกด้าน ส่วนปัญหาการมีส่วนร่วมจัดการศึกษา อยู่ในระดับปานกลาง เรียงจากมากไปหาน้อย คือ ปัญหาเกิดจากคณะกรรมการสถานศึกษา เช่น ขาดความรู้ ประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่ทราบขอบข่ายอำนาจหน้าที่ของตนเอง ปัญหาที่เกิดจากบุคลากรของโรงเรียน เช่น ผู้บริหารและครูไม่ต้องการให้บุคคลภายนอกได้เข้าไปก้าวก่ายอำนาจหน้าที่ และเข้าไปตรวจสอบการทำงานของตน ปัญหาที่เกิดจากกระบวนการบริหาร เช่น วิธีการคัดเลือกกรรมการยังไม่สามารถคัดเลือกคนที่มีความรู้ ความสามารถ ในด้านการจัดการศึกษาเข้ามาเป็นกรรมการสถานศึกษาได้ การไม่กำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของกรรมการให้ชัดเจน และมีการประชุมบ่อยครั้งมาก

สำนักพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เขตการศึกษา 1 (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเปรียบเทียบระดับความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดเขตการศึกษา 1 ผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา จำนวน 5,507 คน จากสถานศึกษา 304 แห่ง ในเขตการศึกษา 1 ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน ผู้เรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา มีเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน แตกต่างกันในระดับนัยสำคัญที่ 0.5

กรมวิชาการ (2546 ข : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาติดตาม ประเมินผลการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนนาร่องการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในปีการศึกษา 2545 ผลการวิจัย พบว่า

1. โรงเรียนส่วนใหญ่เตรียมบุคลากร โดยใช้วิธีการจัดประชุมชี้แจง/อบรม ผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า บุคลากรมีความรู้ ความเข้าใจการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในระดับมาก
2. โรงเรียนนาร่องส่วนใหญ่ มากกว่าร้อยละ 77 ได้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
3. สภาพการดำเนินงานทั่วไป พบว่า โรงเรียนมากกว่าร้อยละ 80 กำหนดปรัชญาและเป้าหมายการจัดการศึกษา กำหนดโครงสร้างหลักสูตรและคุณลักษณะที่พึงประสงค์

4. ข้อมูลสารสนเทศที่โรงเรียนนำมาใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาสูงสุด คือ ข้อมูลด้านบุคลากร อาคารสถานที่ รองลงมา คือ ความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชน ข้อมูลที่นำมาใช้น้อยที่สุด คือ ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญา ท้องถิ่น/วิทยากรภายนอก และการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนรับรู้ และขอความร่วมมือในการจัดทำหลักสูตร ซึ่งคณะกรรมการสถานศึกษาร้อยละ 80 ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ในส่วนของการวางแผนกำหนดนโยบายจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน

5. ปัญหาที่พบในการดำเนินงานส่วนใหญ่ คือ เรื่องระยะเวลาที่ไม่เพียงพอในการจัดทำ รองลงมา คือ การขาดอัตรากำลังบุคลากร ขาดความรู้ และความไม่ชัดเจนในการดำเนินงานบางเรื่อง ความช่วยเหลือที่ต้องการสูงสุด คือ คำแนะนำและการนิเทศ ติดตามอย่างต่อเนื่อง และการสนับสนุนในเรื่องงบประมาณ วัสดุ ครุภัณฑ์และเทคโนโลยี ตลอดจนเอกสารความรู้ คู่มือต่าง ๆ

6. ข้อเสนอแนะ ได้แก่ ควรมีการวางแผนการปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอน มีการตรวจสอบ กำกับ ติดตามการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง และควรให้ความรู้ในกระบวนการจัดทำที่ชัดเจนให้เข้าใจตรงกัน

ทินกร ทองดี (2547 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ในโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า

สภาพการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยรวม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านที่อยู่ในระดับมาก ได้แก่ การจัดทำสาระของหลักสูตร การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน การกำหนดรูปแบบวิธีเกณฑ์การตัดสิน เอกสารหลักฐานการศึกษา การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ และด้านการออกแบบการเรียนรู้ตามลำดับ

ปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียนที่จัดการศึกษา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่อยู่ในระดับปานกลาง มีดังนี้ คือ ด้านการออกแบบการเรียนรู้ ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย ด้านการกำหนดรูปแบบวิธีเกณฑ์การตัดสินและเอกสารหลักฐานการศึกษา

ด้านการพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน ด้านการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการจัดทำสาระหลักสูตร และด้านการเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา

เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จำแนกตามตำแหน่งหน้าที่ พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.50 ทั้งโดยรวมและรายด้าน

เปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา จำแนกตามที่ตั้งอำเภอ พบว่า ข้าราชการครูที่ปฏิบัติงานในอำเภอที่แตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.50 ทั้งโดยรวมและรายด้าน

เทิดศักดิ์ หอมบานเย็น (2547 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของบุคลากรหลักสูตร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 2 พบว่า บุคลากรหลักสูตร ต้องการมีส่วนร่วม ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาแตกต่างกัน ดังนี้ คือ ครูวิชาการและผู้บริหารสถานศึกษา ต้องการมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 4.14 และ 3.97 ตามลำดับ และคณะกรรมการสถานศึกษา ต้องการมีส่วนร่วม ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.37

วิวัฒน์ ผาวันดี (2547 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาวิจัย การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ตามทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในโรงเรียนเครือข่ายการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 จังหวัดหนองคาย ผลการวิจัย พบว่า

1. ทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีต่อภารกิจการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านที่มีระดับการปฏิบัติงานสูงสุดอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ คือ ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการดำเนินการบริหารหลักสูตร (การใช้หลักสูตร) และด้านการเตรียมความพร้อม ส่วนด้านที่มีการปฏิบัติงานอยู่ในระดับ ปานกลาง คือ ด้านการสรุปผลการดำเนินงาน ด้านการปรับปรุง พัฒนา และด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล เป็นด้านที่มีระดับการปฏิบัติงานต่ำสุด

2. ผลการเปรียบเทียบทัศนะของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีต่อการจัดการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ระหว่างบุคลากรภายในโรงเรียนกับบุคลากรภายนอกโรงเรียน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 รวม 4 ด้าน คือ ด้านการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผล ด้านการสรุปผลการดำเนินงาน และด้านการปรับปรุง พัฒนา แต่อีก 3 ด้าน คือ ด้านการเตรียมความพร้อม ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร และด้านการดำเนินการบริหารหลักสูตร (การใช้หลักสูตร) พบว่าไม่แตกต่างกัน

สามารถ รุ่งเรือง (2547 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษา การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ของครูโรงเรียนประถมศึกษา ในเขตอำเภอเมืองประจวบคีรีขันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า

1. ภูมิหลังของครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 75.36 มีอายุ 46 – 50 ปี ร้อยละ 48.79 มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี ร้อยละ 89.86 มีประสบการณ์ในการสอน มากกว่า 20 ปี ร้อยละ 78.26 ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่ ร้อยละ 46.38

2. ครู มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ภาพรวม อยู่ระดับมาก โดยมีการปฏิบัติมากเป็นลำดับแรก คือ ด้านโครงสร้างหลักสูตร รองลงมา คือ ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียน ด้านการวางแผนการจัดการเรียนรู้ ด้านข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา และด้านปัจจัยสนับสนุน ตามลำดับ

3. ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ครูที่มีภูมิหลังด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษาและประสบการณ์ในการสอนต่างกัน มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน ส่วนครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ในด้านข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดใหญ่มากกว่าครูที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดเล็ก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนกลุ่มอื่น ๆ และด้านอื่น ๆ มีการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ไม่แตกต่างกัน

สมพร ปิ่นทอง (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาสภาพปัญหาและแนวทางการพัฒนาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ภาพรวมทุกด้านอยู่ระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูง 2 อันดับแรก ได้แก่ การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา รองลงมา ได้แก่ การจัดทำสาระของหลักสูตร สำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ 2 อันดับสุดท้าย ได้แก่ การออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และสุดท้าย ได้แก่ การพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน ตามลำดับ

2. ปัญหาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ภาพรวมทุกด้าน อยู่ในระดับน้อย โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูง 2 อันดับแรก ได้แก่ การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ รองลงมาได้แก่ การออกแบบการเรียนรู้ และสำหรับด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำ 2 อันดับสุดท้าย ได้แก่ การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา สุดท้าย ได้แก่ การจัดทำสาระของหลักสูตร

3. แนวทางการพัฒนาการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 พบว่า สถานศึกษาโดยผู้บริหาร ควรจัดการประชุมสัมมนาและอบรมเชิงปฏิบัติการ รวมถึง การศึกษาดูงาน เพื่อสร้างให้เกิดความรู้ความเข้าใจแก่บุคลากรครู ผู้เกี่ยวข้องและคณะกรรมการสถานศึกษา ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยคำนึงถึง การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง และสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและชุมชน โดยการร่วมกำหนดงานหลักที่สำคัญ ๆ ของสถานศึกษา พร้อมด้วยเป้าหมาย แผนปฏิบัติการและการติดตามผล ตลอดจน จัดทำรายงานแจ้งสาธารณชนและส่งผลย้อนกลับไปให้สถานศึกษาเพื่อการปฏิบัติงานที่เหมาะสม

อุดม มะชะรา (2548 : บทคัดย่อ) ทำการศึกษาการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 พบว่า

1. สภาพการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบสภาพการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดโรงเรียน โดยภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. ปัญหาการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขอนแก่น เขต 4 โดยภาพรวมและรายด้าน อยู่ในระดับน้อย มีเพียงด้านที่ 4 การออกแบบการเรียนรู้ มีปัญหา อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบปัญหาการจัดทำหลักสูตรของโรงเรียน จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์การทำงาน โดยภาพรวมและ

รายด้าน ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อจำแนกตามขนาดโรงเรียน คือ ขนาดใหญ่และขนาดเล็ก โดยภาพรวม พบว่า ด้านที่ 5 การออกแบบกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01 ด้านที่ 1 การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย ด้านที่ 2 การกำหนดโครงสร้างของหลักสูตร ด้านที่ 3 การจัดทำสาระหลักสูตร ด้านที่ 4 การออกแบบการเรียนรู้ ด้านที่ 6 การกำหนดรูปแบบวิธีการ เกณฑ์การตัดสิน เอกสารหลักฐานการศึกษา และด้านที่ 7 การพัฒนาระบบส่งเสริม สนับสนุน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านที่ 8 การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .05

วาทิต มะริรัมย์ (2549 : บทคัดย่อ) ศึกษาสภาพการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดบุรีรัมย์ ผลการวิจัย พบว่า

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ที่มีต่อสภาพการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน โดยทั่วไปไม่แตกต่างกันและเห็นว่ามีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า ปัญหาหลัก คือ หลักสูตรที่จัดทำขึ้น ยังไม่สอดคล้องต่อความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง การนิเทศ กำกับติดตามและประเมินผล ยังไม่เป็นระบบและต่อเนื่อง บุคคลที่เกี่ยวข้อง ยังขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา อีกทั้งศักยภาพของสถานศึกษาในการจัดทำหลักสูตรแตกต่างกันตามขนาดของสถานศึกษา

นงนิตย์ โสพุรอ่อน (2550 : บทคัดย่อ) ศึกษาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามหาสารคาม เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในการจัดทำ หลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการกำหนดรูปแบบวิธีเกณฑ์การตัดสิน เอกสารหลักฐานการศึกษา และด้านการจัดทำ สาระของหลักสูตร ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการออกแบบการเรียนรู้

2. ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 จำแนกตามขนาดโรงเรียนและสถานภาพ ทั้งโดยรวมและรายด้าน

2.1 ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 จำแนกตามขนาดโรงเรียน โดยรวม มีความคิดเห็นไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการออกแบบการเรียนรู้ โรงเรียนขนาดเล็กมีความคิดเห็นแตกต่างกันกับโรงเรียนขนาดใหญ่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านอื่น ไม่แตกต่างกัน

2.2 ระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

ในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 จำแนกตามสถานภาพ โดยรวม มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และด้านการเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนด้านการกำหนดควิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย ด้านการจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการจัดทำสาระของหลักสูตร ด้านการกำหนดรูปแบบวิธีการ เกณฑ์ตัดสิน เอกสารหลักฐานการศึกษา และด้านการพัฒนาระบบการส่งเสริมสนับสนุน มีความคิดเห็น ไม่แตกต่างกัน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

Carison (1992 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ความต้องการของครูในการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ผลการวิจัย พบว่า ครูส่วนใหญ่ต้องการจะเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องที่เกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน โดยการร่วมมือกับบุคลากร ชุมชนและนักเรียน และงานด้านธุรการ ครูต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมมากที่สุด เมื่อพวกเขามีส่วนร่วมมากที่สุด จะเข้าใจชัดเจน และมีความชำนาญ ไม่มีความแตกต่างด้านขนาดของโรงเรียน จำนวนผู้ต้องการเข้ามามีส่วนร่วมสามารถให้ข้อชี้แนะได้ว่า ผู้บริหารต้องพิจารณาถึงเหตุการณ์ที่จำเป็น ความชำนาญของครู และการตัดสินใจของครู เมื่อครูมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้บริหารควรแนะนำให้ครูเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดหลักสูตรและการสอน และผลงานจะชี้ให้เห็นถึงความสำเร็จของครู ผู้บริหารควรจะขอความคิดเห็นจากครู ทั้งด้านข้อมูล ความคิดและคำแนะนำ เพื่อเสนอต่อชุมชน ผู้บริหารส่วนใหญ่ ควรขอข้อมูลจากครู เพื่อให้เกิดผลต่อนักเรียนและการทำงาน หากผู้บริหารต้องการให้ครูได้มีส่วนร่วมมากขึ้น ผู้บริหารควรส่งเสริมให้ครูได้รับการฝึกฝนอบรมอยู่เสมอ โดยทั่วไป ครูต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ครูหลายคนได้แสดงให้เห็นว่า พวกเขาต้องการออกความคิดเห็น แต่ไม่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมตัดสินใจ

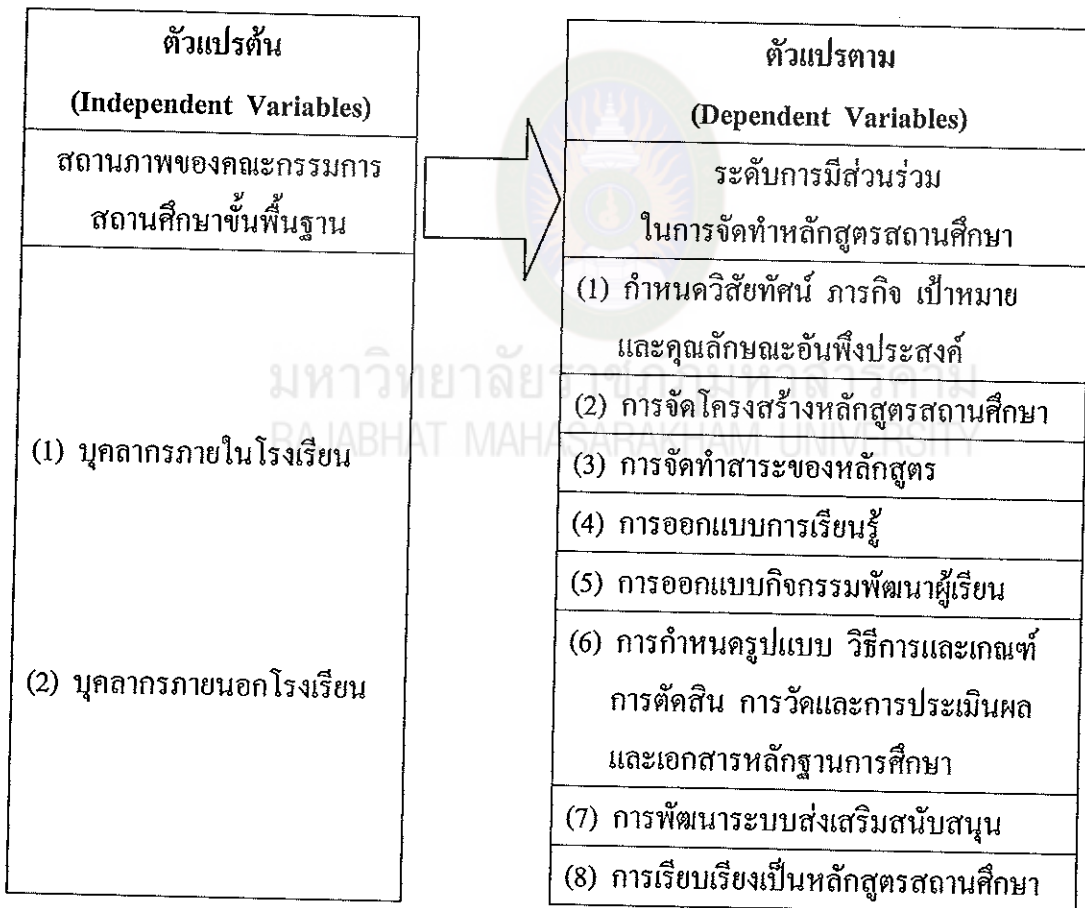
Merrill (1992 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง ปัจจัยด้านองค์กรและสิ่งแวดล้อม ที่มีอิทธิพลต่อการปฏิรูปหลักสูตร กรณีศึกษา ในการปรับปรุงโรงเรียนในเขตอำเภอ ผลการวิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงพัฒนาหลักสูตร จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ ลักษณะของการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ลักษณะของเขตพื้นที่ของโรงเรียน ปัจจัยในระดับโรงเรียน ปัจจัยสิ่งแวดล้อมนอกโรงเรียน และยังพบว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรในโรงเรียนชนเมือง อาศัยปัจจัยต่าง ๆ เช่น ประวัติชุมชน ลักษณะของชุมชน การเมือง ประสบการณ์ของครู รวมถึง การสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ และวัฒนธรรมของโรงเรียน

Wang (1992 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาแนวความคิดและความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ 6 กลุ่ม ที่มีสิทธิตามรัฐธรรมนูญ ต่อการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจด้านการศึกษาในได้หวัน และผลการวิจัย พบว่า การตัดสินใจในกิจกรรมทางการศึกษา ไม่ได้เป็นความรับผิดชอบของรัฐบาลหรือฝ่ายบริหารเพียงฝ่ายเดียว ต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคลากรหลายฝ่าย ได้แก่ หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน และความต้องการของชุมชน ต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการศึกษา จึงจะส่งผลต่อคุณภาพการจัดการศึกษา

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัย สรุปได้ว่า หลักสูตรสถานศึกษา มีความสำคัญต่อคุณภาพของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มีขั้นตอนและองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องหลายประการ ประกอบกับ ในยุคปัจจุบัน ได้เปิด โอกาสและให้ความสำคัญเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้ได้เข้ามามีส่วนร่วมกับการบริหารจัดการศึกษาทุกด้าน เป็นไปตามหลักการกระจายอำนาจให้สถานศึกษา ชุมชนและท้องถิ่น เพื่อให้การจัดการศึกษาสอดคล้องกับบริบทของแต่ละชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งการมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา เพราะการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไม่ควรเป็นความรับผิดชอบของผู้บริหารสถานศึกษาหรือของครูผู้สอนเท่านั้น แต่ควรเกิดจากการมีส่วนร่วมของบุคคลหลายฝ่าย รวมถึง หน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษา ชุมชนและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นองค์คณะบุคคลที่มีบทบาท หน้าที่สำคัญเกี่ยวกับภารกิจจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังนั้น คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีองค์ประกอบแตกต่างตามสถานภาพ กล่าวคือ ส่วนหนึ่งมีที่มาจากบุคลากรภายในโรงเรียน และส่วนหนึ่งมีที่มาจากบุคลากรภายนอกโรงเรียน โดยกลุ่มบุคคลทั้งสองกลุ่มดังกล่าว ควรมีความคิดเห็นและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาอย่างจริงจัง เป็นรูปธรรมทุกขั้นตอน จึงจะทำให้หลักสูตรสถานศึกษาที่ได้จัดทำขึ้นมีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล สามารถพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ได้เต็มตามศักยภาพ และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนผู้ปกครอง ชุมชน ท้องถิ่น ประเทศชาติ และบรรลุตามจุดหมายของการจัดการศึกษา โดยรวม

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัย จึงได้นำความแตกต่างระหว่างสถานภาพของคณะกรรมการสถานศึกษา และระดับการมีส่วนร่วมตามขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา มากำหนดเป็นเงื่อนไขในการศึกษา โดยใช้รูปแบบกระบวนการศึกษาเพื่อการวิจัย ให้ครอบคลุมภารกิจ การมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ของคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมัธยมศึกษา เขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 2 ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยในครั้งนี้ โดยผู้วิจัย ได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยครั้งนี้ ตามแผนภูมิที่ 3 ดังต่อไปนี้

แผนภูมิที่ 3 แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย